

บทที่ 6

ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรม กับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน

การนำเสนอเนื้อหาในบทนี้เพื่อศึกษาและสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน โดยนำข้อมูลจากกรณีศึกษา 2 แห่งคือ ชุมชนบ้านแก้วและชุมชนทุ่งไผ่ มาวิเคราะห์เปรียบเทียบหาความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองภายใต้กรอบองค์ประกอบเกียรติภูมิแห่งตน (self-esteem) ที่กล่าวถึงการมีเกียรติภูมิแห่งตนในบริบทรวมและการมีเกียรติภูมิแห่งตนในบริบทเฉพาะ หลังจากนั้นจึงวิเคราะห์เปรียบเทียบหาความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมและความผูกพันกับชุมชน พร้อมทั้งวิเคราะห์เปรียบเทียบเสถียรภาพของชุมชน (social solidarity) และศึกษาความเปลี่ยนแปลงทางสังคมเพื่อหารูปแบบร่วม ความแตกต่างและจุดหักเหที่เป็นสาเหตุของความแตกต่างกันของสองชุมชนในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน เมื่อได้ข้อมูลจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบดังกล่าวแล้ว จึงนำมาสังเคราะห์สร้างรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน โดยนำเสนอรูปแบบต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อศึกษาความเป็นไปได้และสร้างข้อสรุปต่อไป ในบทนี้แบ่งเนื้อหาการนำเสนอเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน

ตอนที่ 2 สร้างรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน

ตอนที่ 1 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน

การศึกษาค้นคว้าความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน ได้ศึกษาข้อมูลจากชุมชนบ้านแก้วและชุมชนทุ่งไผ่มาวิเคราะห์เปรียบเทียบภายใต้แนวคิดด้านทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน ดังนี้

แนวคิดเรื่องทัศนคติ

แนวคิดทัศนคติคิดว่าทัศนคติประกอบด้วยความรู้สึก อารมณ์ ความเข้าใจ ความรู้และพฤติกรรมที่เกิดจากสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ครอบครัว กลุ่มเพื่อน และจากบุคลิกภาพของตนเอง ทัศนคติอาจเปลี่ยนแปลงได้จากการชักชวน เลือกรับรู้ หลีกเลี่ยง และการสนับสนุนของกลุ่ม เมื่อก่อรูปได้ระยะหนึ่งจึงก่อเกิดเป็นมโนคติ (self concept) หรือทัศนคติต่อตนเองต่อไป

ทัศนคติต่อตนเอง

จากการศึกษาทางจิตวิทยาที่เกี่ยวกับทัศนคติโดยทั่วไปจนถึงทัศนคติต่อตนเองแล้วพบว่าทัศนคติต่อตนเองมีความเกี่ยวข้องกับเกียรติภูมิแห่งตน ที่ประกอบด้วยตัวตนที่เป็นจริงกับตัวตนที่ค้ำองการจะเป็นตามอุดมคติของตนและสังคม การเกิดทัศนคติต่อตนเองเป็นผลมาจากการได้รับการยอมรับอย่างจริงใจ การมีโอกาสได้ทำงานที่สำคัญ การมีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ และการมีโอกาสช่วยเหลือผู้อื่น องค์ประกอบดังกล่าวก่อให้เกิดเกียรติภูมิแห่งตนที่ส่งผลต่อทัศนคติต่อตนเองในเชิงบวกหรือลบต่อไป ดังนั้นการศึกษาทัศนคติต่อตนเองจึงสามารถศึกษาได้จากการที่บุคคลมีเกียรติภูมิแห่งตนไปในทิศทางใด ผู้วิจัยจึงศึกษาคุณค่าศิลปกรรมที่ได้จากชุมชนภายใต้กรอบองค์ประกอบของเกียรติภูมิเพื่อนำข้อมูลมาสรุปเป็นความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับทัศนคติต่อตนเอง ดังนี้

องค์ประกอบของเกียรติภูมิ ประกอบด้วย

1. การมีเกียรติภูมิแห่งตนในบริบทรวม ประกอบด้วย
  - 1.1 สถานภาพ หมายถึง การเข้าใจตนเองว่าเป็นใครในสังคมที่ตนดำรงอยู่
  - 1.2 การประเมินตน หมายถึง การอธิบายตนเองว่าเป็นเช่นไร ในเรื่องการให้คุณค่าตนเอง ความภูมิใจตนเอง และการแสดงออกตามเกียรติภูมิของตน
2. เกียรติภูมิแห่งตนในบริบทเฉพาะ หมายถึง การวิเคราะห์ตนเองว่าเป็นเช่นไรในเรื่องความรู้ความสามารถในการทำงาน บุคลิกภาพ อุปนิสัย ภาวะเศรษฐกิจและสภาพความเป็นอยู่

จากข้อมูลแนวคิดทัศนคติต่อตนเอง ผู้วิจัยนำมาสร้างเป็นกรอบวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลจากชุมชนบ้านแก้วและชุมชนทุ่งไผ่เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับทัศนคติต่อตนเอง ดังนี้

ตารางที่ 16 กรอบการวิเคราะห์คุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเอง

คุณค่าศิลปกรรม	แนวคิดทัศนคติต่อตนเอง	
	เกียรติภูมิแห่งตนในบริบทรวม	เกียรติภูมิแห่งตนในบริบทเฉพาะ
1. ด้านวัฒนธรรม 1.1 ประวัติศาสตร์ 1.2 ภูมิปัญญาช่างปั้น 2. ด้านสุนทรียภาพ จริยธรรม 3. ด้านบุคลิกภาพ อารมณ์ 4. ด้านการเรียนรู้ จากพฤติกรรม ทางศิลปกรรม 5. ด้านการเรียนรู้ จากพฤติกรรม ทางสังคม	1. สถานภาพตนเอง ศึกษาความรู้ความเข้าใจที่มีต่อตนเอง เรื่องสถานภาพของคนในสังคมที่ตน ดำรงอยู่ อันจะนำไปสู่การประเมินตนเอง 2. การประเมินตนเอง ศึกษาความรู้ที่คิดว่าตนเองมีคุณค่าเช่นไร มีความภูมิใจในตนเองอย่างไร อันจะส่ง ผลต่อการแสดงออกตามความรู้สึกลง เกียรติภูมิของตน	1. การวิเคราะห์ตนเอง ศึกษาความรู้ที่ตนเองในเชิงวิเคราะห์ ว่า ตนเองมีความรู้ ความสามารถ บุคลิก - อุปนิสัย สภาพความเป็นอยู่ และภาวะทางเศรษฐกิจอย่างไร

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้วิจัยนำกรอบการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเอง
มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับข้อมูลจากชุมชนบ้านแก้วและชุมชนทุ่งไผ่ ดังนี้

ตารางที่ 17 การวิเคราะห์คุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเอง
เปรียบเทียบข้อมูลชุมชนบ้านแก้วและชุมชนทุ่งไผ่

คุณค่าศิลปกรรม	ทัศนคติต่อตนเอง ชุมชนบ้านแก้ว	ทัศนคติต่อตนเอง ชุมชนทุ่งไผ่
1. ด้านวัฒนธรรม	เกียรติภูมิแห่งตนในบริบทรวม	เกียรติภูมิแห่งตนในบริบทรวม
1.1 ประวัติศาสตร์	สถานภาพตน	สถานภาพตน
1.2 ภูมิปัญญาช่างปั้น	ผู้ว่า เรือถูกพ้อขุนศรีอินทราทศย์มาเกิด	คนปั้นจะเรียกเป็นอาจารย์ ผู้ช่วยเรือถูก กิมย์
2. ด้านสุนทรียภาพ และจริยธรรม	เขาบอกว่าเป็นคนโบราณมาเกิด (วัฒนธรรม - ประวัติศาสตร์)	(วัฒนธรรม - ประวัติศาสตร์)
3. ด้านบุคลิกภาพ อารมณ์	เขายกช่องเป็นช่างปั้นก็ดีใจ	<u>ช่างบึงจวบ</u> จะว่ามีศักดิ์ศรีก็มี ไม่มีก็ไม่มี ทุกคนทำได้ เหมือนกันหมด
4. ด้านการเรียนรู้ จากพฤติกรรม ทางศิลปกรรม	มีเด็กนักเรียน ครูอาจารย์มาเคารพนับถือ (บุคลิกภาพ - อารมณ์)	(บุคลิกภาพ - อารมณ์)
5. ด้านการเรียนรู้ จากพฤติกรรม ทางสังคม	ช่างปั้นเป็นสถานะที่ดี ถ่ายทอดคิดปะให้คน เห็น (ทัศนะสังคมภายนอก)	ช่างปั้นมีรายได้ดี ไม่ต้องไปขายแรงงานที่อื่น (ทัศนะสังคมภายนอก)
	..... คุณค่าตน	..... คุณค่าตน
	อยู่ได้เพราะมีของเก่า บรรพบุรุษทำตัวอย่างไว้ (วัฒนธรรม - ประวัติศาสตร์)	<u>ช่างตั้งเค็ม</u> ไม่ได้รักเป็นพิเศษ รักตรงได้เงิน ไม่ได้สว มาก แดงก็ทำใหม่ (วัฒนธรรม - ประวัติศาสตร์)
	มีค่าสำหรับคนบึงจวบ ได้ของเก่าเหมือนได้ ของมีค่า (สุนทรียภาพ - แนวจริยธรรม)	<u>ช่างอิสระ</u> รุ่นใหม่ไม่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ดีแต่ ในตุ๊กของเขา (สุนทรียภาพ - แนวจริยธรรม)
	คนเป็นช่างต้องอยู่ในความสงบ (บุคลิกภาพ)	ต้องอดทน ใจเย็น ตั้งใจ (บุคลิกภาพ)

คุณค่าศิลปกรรม	ทัศนคติต่อตนเอง ชุมชนบ้านแก้ว	ทัศนคติต่อตนเอง ชุมชนทุ่งไม้
<p>1. ด้านวัฒนธรรม</p> <p>1.1 ประวัติศาสตร์</p> <p>1.2 ภูมิปัญญาช่างปั้น</p> <p>2. ด้านสุนทรียภาพ และอวยธรรม</p> <p>3. ด้านบุคลิกภาพ อารมณ์</p> <p>4. ด้านการเรียนรู้ จากพฤติกรรม ทางศิลปกรรม</p> <p>5. ด้านการเรียนรู้ จากพฤติกรรม ทางสังคม</p>	<p>เป็นเจ้าของคน ไม่มีใครบังคับเรา มีอิสระ ศักดิ์ศรีเปลี่ยนไปมาก (พฤติกรรมทางศิลปกรรม)</p> <p>.....</p> <p>ความภูมิใจ</p> <p>ภูมิใจมาก ของเก่าอยู่ได้พันชนม์ (ประวัติศาสตร์)</p> <p>.....</p> <p>ของที่ทำไมมีเงินเดียวในโลก (พฤติกรรมทางศิลปกรรม)</p> <p>.....</p> <p>ภูมิใจที่ตัวเองอยู่ตรงนี้ มีของเก่า ได้ทำงาน เลี้ยงครอบครัว ไม่ต้องเร่ร่อน (บุคลิกภาพ - อารมณ์)</p> <p>.....</p> <p>การแสดงออกตามเกียรติภูมิ</p> <p>เขาเขื่องอย่างโบราณมาประกอบในชีวิต (ภูมิปัญญา)</p> <p>เขาไม่ได้ก็เก็บไว้เต็มบ้าน ให้ลูกดูว่าพ่อทำอะไร</p>	<p><u>ช่างปั้น</u></p> <p>เก่าแก่ชม ถ้าไม่ชมเราก็แย่ (พฤติกรรมทางศิลปกรรม)</p> <p><u>ช่างอิสระ</u></p> <p>ออกมาทำเอง อิสระกว่า (พฤติกรรมทางศิลปกรรม)</p> <p>.....</p> <p>ความภูมิใจ</p> <p><u>ช่างปั้น</u></p> <p>ของเก่าไม่มีอะไร ใช้ในครัวเท่านั้น ไม่สำคัญเท่าอาชีพตอนนี้แล้ว (ประวัติศาสตร์)</p> <p><u>ช่างเขียนแบบวิธีดั้งเดิม</u></p> <p>ของเดิมเป็นครูใหญ่ เก็บไว้ระลึกถึง (ประวัติศาสตร์)</p> <p><u>ช่างอิสระ</u></p> <p>ภูมิใจงานคิดในเมือง แล้วมีคนมาดูมาก (พฤติกรรมศิลปกรรม)</p> <p>มีแบบมาต้องให้เหมือน ไม่อย่างนั้นตลก (พฤติกรรมทางศิลปกรรม)</p> <p><u>ช่างปั้น</u></p> <p>ภูมิใจเกิดมาชาติหนึ่งเป็นช่างปั้นกับเขา ไม่คิดไม่ฝัน ทำงานคิดออร์เตอร์ก็พอใจแล้ว (บุคลิกภาพ - อารมณ์)</p> <p>.....</p> <p>การแสดงออกตามเกียรติภูมิ</p> <p><u>ช่างปั้น</u></p> <p>ทำแบบใหม่ได้เงินดีกว่า (ภูมิปัญญา)</p> <p>ไม่เก็บไว้ ขายหมด ไม่รู้จะเก็บไว้ทำอะไร</p>

คุณค่าศิลปกรรม	ทัศนคติต่อตนเอง ชุมชนบ้านแก้ว	ทัศนคติต่อตนเอง ชุมชนทุ่งไผ่
<p>1. ด้านวัฒนธรรม</p> <p>1.1 ประวัติศาสตร์</p> <p>1.2 ภูมิปัญญาชาวบ้าน</p> <p>2. ด้านสุนทรียภาพ และจริยธรรม</p> <p>3. ด้านบุคลิกภาพ อารมณ์</p> <p>4. ด้านการเรียนรู้ จากพฤติกรรมทางศิลปกรรม</p> <p>5. ด้านการเรียนรู้ จากพฤติกรรมทางสังคม</p>	<p>เหมือนว่ามีถูกดาวงาม อย่างทอดทิ้ง (สุนทรียภาพ - แนวจริยธรรม)</p> <p>ใจเราเหิร ทำให้ได้แบบเขา (บุคลิกภาพ)</p> <p>ทำให้ดี อยู่ที่นี้ไม่ไปไหน เคี้ยวข้าวว่าเอาได้ (พฤติกรรมทางศิลปกรรม)</p> <p>ท่าแบบของคั้งเดิม (พฤติกรรมทางศิลปกรรม)</p> <p>.....</p> <p>เกียรติภูมิแห่งตนในบริบทเฉพาะ ความรู้ - ความสามารถ</p> <p>ปั้นได้ ทำน้ำเคลือบได้ เราทำได้ มีความรู้</p> <p>พอจับดินแล้ว ทำได้ทุกอย่าง ขอให้ทำเถอะ เขาชอบฝีมือชาวบ้าน ทำที่บ้านแล้วแต่จะถนัดอะไรก็ทำไป แวะไปดู กันว่าทำอะไร</p> <p>ทดลองดักก็ซัดเอาไว้เป็นติเจียวอ่อน สีฟ้า</p> <p>เป็นจากแม่ คอนแรกฝากป้าเผา ต่อมาก็ทำเอง ดูจากของเก่า ดูคนอื่นด้วย ว่าเขาทำอะไร (พฤติกรรมทางศิลปกรรม)</p>	<p>ช่างเขียนแบบวิธีคั้งเดิม สืบทอดของคั้งเดิม ภูเขาตาชายทำมาเป็น เอกลักษณ์ชุมชน (สุนทรียภาพ - แนวจริยธรรม)</p> <p>ใจรัก ทำต่อเนื่อง มีมือจะไม่คก (บุคลิกภาพ)</p> <p>ไม่กลัวเสียคุณภาพ ไม่ได้ซื้อกับเราโดยตรง ทำแล้วทำเลย บางทีเขาแรง ของเสียทั้งเคา (พฤติกรรมทางศิลปกรรม)</p> <p>ช่างปัจจุบัน คนมาสั่ง ทำตามแบบ (พฤติกรรมทางศิลปกรรม)</p> <p>.....</p> <p>เกียรติภูมิแห่งตนในบริบทเฉพาะ ความรู้ - ความสามารถ</p> <p>ช่างคั้งเดิม คอนนี้ทำแค่ครก อย่างอื่นเลิกหมดแล้ว รุ่นลูกทำของใหม่ ไม่ทำของเก่า</p> <p>ช่างจะมีความสามารถอีกระดับหนึ่ง แบบเขาอาจมาถึงไว้ให้ทำ เราก็นามาผลิตขาย เอง ทำตามแผนกที่อยู่ ไม่ก้าวก่ายกัน</p> <p>ดูจากที่ร้าน หนังสือก็ดู ส่วนใหญ่มีแบบมา ให้ปั้น ขยดก็ทำตามกันมา</p> <p>พ่อเป็นอาจารย์ ลูกเป็นลูกศิษย์ สืบทอดกันไป ดูตามแบบจากที่เขาเอามาให้ ดูที่ร้านด้วย (พฤติกรรมทางศิลปกรรม)</p>

คุณค่าศิลปกรรม	ทัศนคติต่อตนเอง ชุมชนบ้านแก้ว	ทัศนคติต่อตนเอง ชุมชนทุ่งไผ่
<p>1. ด้านวัฒนธรรม</p> <p>1.1 ประวัติศาสตร์</p> <p>1.2 ภูมิปัญญาช่างปั้น</p> <p>2. ด้านสุนทรียภาพ และจริยธรรม</p> <p>3. ด้านบุคลิกภาพ อารมณ์</p> <p>4. ด้านการเรียนรู้ จากพฤติกรรมทางศิลปกรรม</p> <p>5. ด้านการเรียนรู้ จากพฤติกรรมทางสังคม</p>	<p>บุคลิกภาพ อารมณ์</p> <p>กล้าตัดสินใจ บั่นคิดริ้วว่าไม่คิด</p> <p>มันใจขึ้น การฝีมือ ไม่กลัวใคร</p> <p>(บุคลิกภาพ)</p> <p>สบายใจ คอนท่าเพลิน ฟูให้เสร็จ</p> <p>ใจเย็นมาก ซึ้งอยู่แต่ของ สมาริที่มา</p> <p>(อารมณ์)</p> <p>.....</p> <p>ภาวะทางเศรษฐกิจ</p> <p>พออยู่ได้ ดีกว่าไปก่อสร้าง</p> <p>บางช่วงได้หมื่นกว่าบาท</p> <p>.....</p> <p>สภาพความเป็นอยู่</p> <p>เขามาประชุมให้เลิกชุด พาทำเขียนแบบของ</p> <p>เก่า เขาด้วยกัน ขายด้วยกัน</p> <p>(พฤติกรรมทางสังคม - ผู้นำ)</p> <p>ช่วยกันปั้น เสริมแรงกัน ทำด้วยกันตลอด</p> <p>ขายเองด้วย</p> <p>(พฤติกรรมทางสังคม)</p> <p>มีกิน ได้เรียนหนังสือสูง เพราะทำเครื่องปั้น</p> <p>สนุกคอนแอมมาดูเราปั้น มีรางวัลให้ด้วย</p> <p>.....</p> <p>ทำเท่าไรก็เป็นของเราหมด ลงทุนเอง ทำเอง</p> <p>ตั้งราคาเองด้วย</p> <p>(พฤติกรรมทางศิลปกรรม)</p>	<p>บุคลิกภาพ อารมณ์</p> <p>ต้องออกทนสูง ต้องมีกำลังใจ ต้องทำต่อเนื่อง</p> <p>ฝีมือถึงจะไม่ตก</p> <p>(บุคลิกภาพ)</p> <p>เวลางานเร่งไม่มีความสุข ทำเสร็จก็มีความสุข</p> <p>(อารมณ์)</p> <p>.....</p> <p>ภาวะทางเศรษฐกิจ</p> <p>เงินก็ได้สบาย เดือนหนึ่งได้เกือบสองแสน...</p> <p>ตลาดแข่งขันสูง ตักราคาทำให้ขายได้มาก</p> <p>.....</p> <p>สภาพความเป็นอยู่</p> <p>ชุมชนต้องเศรษฐกิจ จดิก่อน อย่างอื่นดีตามไป</p> <p>เอง</p> <p>(พฤติกรรมทางสังคม - ผู้นำ)</p> <p>เราทำส่งโรงงาน ไม่ไปเร่ขาย เขาสั่งเราอย่าง</p> <p>เดียว</p> <p>(พฤติกรรมทางสังคม)</p> <p>สมัยก่อนสนุกดี ไม่เร่งร้อน แต่ก่อนเรา</p> <p>กำหนด อยากเผาเมื่อไรก็ได้ เคียวนี้เขามาตั้ง</p> <p>ต้องเร่งแล้ว ไม่ทันแห้ง เขาแตกก็เอาขาด</p> <p>แต่ตั้งสีหลอก</p> <p>.....</p> <p>คนซื้อตกลงราคากับเค้าแก่ แล้วมาจ้างเราอีกที</p> <p>เขาคูมราคา เราไม่มีตลาดเอง</p> <p>(พฤติกรรมทางศิลปกรรม)</p>

คุณค่าศิลปกรรม	ทัศนคติต่อตนเอง ชุมชนบ้านแก้ว	ทัศนคติต่อตนเอง ชุมชนทุ่งไผ่
1. ด้านวัฒนธรรม 1.1 ประวัติศาสตร์ 1.2 ภูมิปัญญาช่างปั้น	ชุมชนสงบเรียบง่าย ทำแบบพื้นบ้าน ช่วยกัน ทำ คนนอกมาเที่ยวแล้วก็ไป มีไม่มาก (พฤติกรรมทางสังคม)	ชุมชนโตเร็ว คนเข้ามามาก ไม่ค่อยรู้จักกัน เป็นชุมชนอุตสาหกรรมแล้ว (พฤติกรรมทางสังคม)
2. ด้านสุนทรียภาพ และจริยธรรม	เขารวมกลุ่มกันทำ มีความรักสามัคคี (ทัศนะสังคมภายนอก)	ชีวิตเขารุ่ง ถูกบังคับอย่างไม่มีตัว (ทัศนะสังคมภายนอก)
3. ด้านบุคลิกภาพ อารมณ์		
4. ด้านการเรียนรู้ จากพฤติกรรม ทางศิลปกรรม		
5. ด้านการเรียนรู้ จากพฤติกรรม ทางสังคม		

จากข้อมูลการวิเคราะห์เปรียบเทียบดังกล่าว พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองของชุมชนบ้านแก้ว ดังนี้

1. เกียรติภูมิแห่งตนในบริบทรวม

เกียรติภูมิแห่งตนในบริบทรวมประกอบด้วย การรับรู้สถานภาพของตนว่าเป็นเช่นไรในชุมชน การประเมินตนในด้านการให้คุณค่าตนเอง ความภูมิใจตนเอง และการแสดงออกตามเกียรติภูมิแห่งตน

ในด้านสถานภาพแห่งตนพบว่าชาวบ้านแก้วมีความรู้สึกต่อสภาพภาพของตนจากสภาพแวดล้อมของชุมชนที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์การผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่แสดงถึงภูมิปัญญาช่างปั้นที่ผลิตได้งดงาม ประณีตมาตั้งแต่อาณาจักรสุโขทัย ชุมชนรู้สึกว่าคุณเองมีบรรพบุรุษที่มีความสามารถได้รับการยกย่องจากสังคมภายนอก เมื่อคุณสามารถผลิตได้จึงได้รับการยกย่องว่าเป็นถูกหัตถานคนโบราณมาเกิดและได้รับเชิญให้เป็นวิทยากรอยู่เสมอ ก่อให้เกิดความรู้สึกภูมิใจ ในขณะที่ชุมชนทุ่งไผ่มีประวัติการผลิตเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้าน โดยมีการทำงานระหว่างช่างปั้นที่เป็นอาจารย์และผู้ช่วยที่เป็นลูกศิษย์ซึ่งมีการช่วยเหลือกันตลอดเวลาและเป็นการถ่ายทอดการผลิตไปพร้อมกัน ช่างปั้นจึงได้รับการยกย่องเป็นอาจารย์ที่มีสถานภาพดี ก่อให้เกิดความพอใจในสถานภาพช่างปั้น แต่ในปัจจุบันเนื่องจากช่างปั้นมีเป็นจำนวนมากและผลิตรูปแบบเดียวกันทั้งชุมชน ไม่เกิดลักษณะเด่นทางความคิดสร้างสรรค์ของแต่ละคน

ทำให้มีความรู้สึกว่สถานภาพข้างป็นไม่มีลักษณะเด่นพิเศษแต่อย่างใด ดังที่ข้างป็นเล่าว่า "จะว่ามีศักดิ์ศรีก็มี ไม่มีก็ไม่มี ทุกคนทำได้เหมือนกันหมด"

กล่าวได้ว่าคุณค่าทางวัฒนธรรมด้านประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาบรรพบุรุษที่มีเอกลักษณ์สามารถสืบทอดมาถึงปัจจุบันจะส่งผลให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกถึงสถานภาพคนว่าเป็นผู้มีวัฒนธรรมมีความสามารถในการดำรงรักษาไว้ได้: สร้างความภูมิใจให้แก่ตนเอง แต่ถ้การผลิตเปลี่ยนแปลงไปจากภูมิปัญญาบรรพบุรุษเป็นรูปแบบใหม่ที่ไม่ได้แสดงเอกลักษณ์ของตน จะส่งผลถึงความภูมิใจลดลง

ความรู้สึกด้านคุณค่าตนเอง พบว่าชุมชนบ้านแก้วรู้สึกว่ตนเองมีคุณค่าเพราะอยู่ในชุมชนที่มีเครื่องปั้นดินเผาโบราณ ชุมชนมีความเชื่อว่าข้างป็นโบราณมีความสามารถมีบุคลิกภาพที่ดี การมีคุณค่าของตนจึงเกิดจากความสามารถในการเลียนแบบวิธีการผลิตและควบคุมจิตใจให้สงบได้ตามแบบอย่างข้างโบราณ อีกทั้งการที่ตนเองได้คิดอย่างอิสระทำให้ชาวบ้านรู้สึกว่ตนเองมีศักดิ์ศรี ส่วนชุมชนทุ่งไผ่มีความรู้สึกแตกต่างกันกล่าวคือ ข้างป็นปัจจุบันไม่รู้สึกว่ประวัติศาสตร์มีคุณค่าต่อตนเอง เพราะเครื่องปั้นดินเผาเป็นของพื้นบ้านธรรมดาไม่มีความสวยงามที่เด่นเป็นพิเศษ จึงรู้สึกว่เป็นเพียงอาชีพที่สร้างรายได้และรู้สึกว่ตนมีคุณค่าเมื่อทำงานได้เป็นที่พอใจผู้จ้างงาน ในขณะที่ข้างอิสระมีความรู้สึกว่เครื่องปั้นดินเผาเป็นสิ่งมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และการทำงานอิสระทำให้ตนเองมีคุณค่าขึ้น

กล่าวได้ว่าคุณค่าศิลปกรรมด้านประวัติศาสตร์ก่อให้เกิดความรู้สึกว่ชุมชนมีคุณค่า มีเครื่องปั้นดินเผาที่มีความงามด้านสุนทรียภาพแนวจริยธรรมทำให้มีความหมายต่อชาวบ้าน จนเกิดการเลียนแบบผลงานในอดีต ทำให้รู้สึกว่ตนเองเป็นผู้มีจิตใจสงบซึ่งเป็นบุคลิกของข้างป็น อีกทั้งการทำงานอิสระทำให้เกิดความรู้สึกมีศักดิ์ศรีมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันถ้คุณค่าเครื่องปั้นดินเผาไม่ได้รับการยอมรับว่ามีคุณค่าเพียงพอทางประวัติศาสตร์ จะทำให้ไม่เกิดความรู้สึกว่ตนมีคุณค่าที่อยู่ในชุมชนนั้น แต่จะรู้สึกว่ตนมีคุณค่าที่มีงานทำและมีอิสระในการทำงาน

ด้านความรู้สึกภูมิใจต่อตนเองพบว่า ชุมชนบ้านแก้วมีความรู้สึกภูมิใจชุมชนที่มีประวัติศาสตร์การผลิตเครื่องปั้นดินเผา ภูมิใจที่ทำงานด้วยภูมิปัญญาตนเองและเป็นงานที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนมีเพียงชิ้นเดียวในโลก จึงรู้สึกว่ตนเป็นเจ้าของผลงานนั้น ส่วนชุมชนทุ่งไผ่ ข้างปัจจุบันมีความรู้สึกว่เครื่องปั้นดินเผาแบบเก่าไม่สำคัญเท่ากับอาชีพที่ทำอยู่ทุกวันนี้ เพราะกลุ่มนี้ไม่ผลิตแบบดั้งเดิมแต่ผลิตเครื่องปั้นทำสีตามแบบที่กำหนด การทำงานมีการแบ่งงานเป็นแผนกจึงไม่ค่อยรู้สึกเป็นเจ้าของผลงานแต่รู้สึกภูมิใจฝีมือตนเองที่สามารถผลิตได้ตามแบบ ส่วนข้างป็นที่ผลิตเลียนแบบวิธีดั้งเดิมยังมีความภูมิใจกับบรรพบุรุษ เนื่องจากของดั้งเดิมมีคุณภาพดีเป็นเอกลักษณ์ชุมชนมาแต่ดั้งเดิม ส่วนข้างอิสระภูมิใจที่ได้ทำงานตามความคิดสร้างสรรค์ของตน เมื่อผลงานได้เผยแพร่ในที่สาธารณะมีประชาชนให้ความสนใจยิ่งเกิดความรู้สึกภูมิใจมากยิ่งขึ้น

กล่าวได้ว่าความรู้สึกภูมิใจต่อตนเองเป็นผลสืบเนื่องจากบริบทชุมชนที่มีประวัติศาสตร์การผลิตเครื่องปั้นดินเผา การผลิตที่เกิดจากความสามารถของตนเองทั้งความคิดและมีมือทำให้รู้สึกว่าเป็นเจ้าของผลงาน และความรู้สึกภูมิใจที่ตนเองสามารถทำงานเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง หากประวัติศาสตร์ชุมชนไม่ส่งผลต่อการผลิตในปัจจุบันจะทำให้ไม่เกิดความรู้สึกภูมิใจต่อชุมชน แต่จะรู้สึกภูมิใจที่มีงานทำและตนเองมีฝีมือในการผลิต อีกทั้งการผลิตที่ไม่ได้คิดสร้างสรรค์ด้วยตัวเอง และไม่ได้ทำด้วยตนเองตลอดชิ้นงานจะไม่เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของผลงานมากนัก

ในด้านการแสดงออกตามเกียรติภูมิของคน พบว่าชุมชนบ้านแก้วมีการดำรงชีวิตตามแบบอย่างวิถีดั้งเดิม ซึ่งตนเองจินตนาการขึ้นจากสภาพแวดล้อมของตน และยังจินตนาการถึงอารมณ์และจิตใจของช่างปั้นโบราณว่าเป็นผู้มีสมาธิ จึงเกิดเป็นความเพียรในการผลิตจึงกำหนดอารมณ์และจิตใจของตนเองให้เหมือนบรรพบุรุษเพื่อจะทำเครื่องปั้นดินเผาให้คงงามใกล้เคียงของดั้งเดิม และรู้สึกต้องการถ่ายทอดความรู้สู่รุ่นต่อไป ประกอบกับชาวบ้านผลิตและจำหน่ายด้วยตนเองในชุมชน ทำให้เกิดความรู้สึกซื่อสัตย์ต่อการผลิตและลูกค้าของตน ส่วนช่างปัจจุบันของชุมชนหุงไม่พึงพอใจกับการผลิตเครื่องปั้นดินเผาแบบใหม่ที่ผลิตขึ้นเพื่อการค้า สร้างรายได้ดี สามารถผลิตใหม่ได้ตลอดเวลา และไม่ได้ตระหนักว่าเป็นเรื่องของภูมิปัญญาดั้งเดิม จึงไม่รู้สึกว่าต้องเก็บอนุรักษ์ไว้เพื่อคนรุ่นหลัง ในขณะที่ช่างปั้นที่เลียนแบบวิธีการผลิตแบบดั้งเดิมต้องการอนุรักษ์วิธีการผลิตไว้เป็นเอกลักษณ์ชุมชน ส่วนช่างอิสระรู้สึกว่าเครื่องปั้นดินเผาเป็นสิ่งมีคุณค่าทางจิตใจที่ทำให้สงบนิ่งได้

กล่าวได้ว่าคุณค่าด้านวัฒนธรรมก่อให้เกิดความรู้สึกพอใจกับวิถีชีวิตดั้งเดิม จึงแสดงออกตามแบบอย่างบรรพบุรุษในด้านบุคลิกภาพอารมณ์ วิธีการผลิต การดำเนินชีวิต ส่งผลให้รู้สึกต้องการถ่ายทอดการผลิตสู่รุ่นต่อไปด้วยความเพียรในการทำงานเพื่อรักษาคุณภาพการผลิตตามแบบอย่างดั้งเดิมที่มีคุณค่าด้านสุนทรียภาพดั้งเดิมไว้ ในขณะที่ถ้าชุมชนไม่ตระหนักในคุณค่าเครื่องปั้นดินเผาและชุมชนดั้งเดิม จะทำให้ไม่เกิดความรู้สึกเชื่อมโยงระหว่างคนรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ จึงไม่คิดถ่ายทอดความรู้ดั้งเดิมสู่คนรุ่นต่อไป

2. เกียรติภูมิแห่งตนในบริบทเฉพาะ

การเกิดเกียรติภูมิแห่งตนในบริบทเฉพาะเป็นการวิเคราะห์ตนเองในด้านความรู้ ความสามารถในการทำงาน บุคลิกภาพอุปนิสัย ภาวะทางเศรษฐกิจและสภาพความเป็นอยู่

ในด้านความรู้ความสามารถในการทำงานพบว่า ชุมชนบ้านแก้วรู้สึกพึงพอใจตนเองที่มีความรู้ความสามารถในการผลิตและแก้ปัญหาในการทำงานได้ เนื่องจากทำงานตามประสพการณ์ที่สะสมมาจากอดีต อีกทั้งยังเรียนรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองและมีส่วนร่วมกับผู้อื่น จนตั้งคัมขอมรับในความเป็น

ภูมิปัญญาข้างปิ่น ดังคำกล่าวที่ว่า “ขอให้ทำเถอะ เขาชอบฝีมือชาวบ้าน” ในขณะที่ช่างปิ่นฉบับของชุมชนทุ่งไผ่มีความพอใจในความรู้ความสามารถของคนในการผลิตทั้งรูปแบบดั้งเดิม เกียนแบบวิธีดั้งเดิมและแบบทำที่ที่ตอบสนองการค้าได้ ดังที่ช่างปิ่นมักบอกว่า “งานดีคออร์เตอร์ก็ภูมิใจแล้ว” แต่ในด้านรูปแบบไม่มีอิสระในการสร้างสรรค์ เนื่องจากต้องพึ่งพาความต้องการตลาดภายนอก อีกทั้งการทำงานที่แบ่งเป็นแผนกทำให้เกิดทักษะเฉพาะทางที่ไม่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดกระบวนการผลิต

กล่าวได้ว่าคุณค่าด้านพฤติกรรมทางศิลปกรรมที่ชุมชนมีการเรียนรู้และผลิตเครื่องปิ่นดินเผาก่อให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีความรู้ความสามารถในการผลิตและจำหน่าย ทำให้ตั้งคขยอมรับความเป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน แต่ถ้าพฤติกรรมการทำงานต้องพึ่งพาความรู้และการตลาดจากผู้อื่น จะทำให้ชุมชนรู้สึกว่าคุณค่าของตนเองยังไม่มีรู้ความสามารถในการทำงานและการค้าครบวงจร

ด้านบุคลิกภาพและอารมณ์ช่างปิ่นชุมชนบ้านแก้วมีบุคลิกภาพเชื่อมั่นและกล้าตัดสินใจในการทำงาน เนื่องจากทำงานตามความคิดสร้างสรรค์ของตนเองและผลิตตามวิถีพื้นบ้านไม่เร่งรีบตามคำสั่งซื้อ จึงเกิดความรู้สึกเป็นสุข สบายใจ เพลิน มีสมาธิในการทำงาน ส่วนช่างชุมชนทุ่งไผ่มีบุคลิกเชื่อมั่นในฝีมือการผลิตแต่ทำงานด้วยความเร่งรีบจึงไม่ค่อยมีความสุขขณะทำงาน ต้องอดทนในการทำงานหนักเนื่องจากต้องผลิตตามคำสั่งซื้อจำนวนมากที่กำหนดเวลาแน่นอน

กล่าวได้ว่าการทำงานด้วยความอิสระในความคิดของคนบนวิถีชีวิตพื้นบ้าน จะก่อให้เกิดคุณค่าทางอารมณ์ มีความรู้สึกเป็นสุข สบายใจ เพลิน มีสมาธิในการทำงาน มีบุคลิกภาพเชื่อมั่นและกล้าตัดสินใจในการทำงาน ส่งผลต่อความพึงพอใจในตนเอง หากทำงานด้วยการถูกบังคับความคิดและต้องอดทนทำงานหนักด้วยความเร่งรีบจะไม่ก่อให้เกิดความสุขขณะทำงาน แต่จะยังคงมีความเชื่อมั่นในทักษะฝีมือของตนเอง

ส่วนด้านภาวะทางเศรษฐกิจพบว่าช่างปิ่นชุมชนบ้านแก้วมีรายได้แบบพอเพียงเนื่องจากรูปแบบของผลิตภัณฑ์ไม่มีประโยชน์ด้านการใช้สอยโดยตรงกับวิถีชีวิตปัจจุบัน ตลาดของชุมชนเป็นกลุ่มผู้มีความรู้เกี่ยวกับคุณค่าทางวัฒนธรรมเครื่องปิ่นดินเผาของชุมชน หรือกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ซื้อไปเป็นที่ระลึก การผลิตจึงไม่เน้นปริมาณ (mass product) เพื่อทำรายได้สูง แต่ผลิตจำนวนน้อยเพื่อตอบสนองความพึงพอใจทางจิตใจและภูมิปัญญา ผลิตภัณฑ์จึงมีคุณค่าสูงด้วยการให้ความหมายในตัวผลิตภัณฑ์ ไม่ได้มีราคาสูงตามกระแสความต้องการของตลาดด้านประโยชน์ใช้สอย อีกทั้งการแข่งขันทางการค้าไม่รุนแรงเนื่องจากตั้งเป็นกลุ่มจำหน่ายร่วมกัน มีการหารายได้เพื่อผลประโยชน์ของกลุ่ม จึงสามารถรักษาราคาสินค้าได้โดยไม่เกิดการแข่งขันทางการค้า ส่วนช่างปิ่นทุ่งไผ่มีรายได้สูง เนื่องจากผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่มีประโยชน์ด้านการใช้สอยตรงกับวิถีชีวิตปัจจุบัน ตลาดของชุมชนเป็นกลุ่มประชาชนทั่วไปทั้งในประเทศและต่างประเทศ การผลิตจึงมุ่งผลิตจำนวนมากเพื่อทำรายได้สูง ผลิตภัณฑ์จึงมี

มูลค่าต่อชิ้นต่ำและไม่มีคุณค่าด้านการให้ความหมายในตัวผลิตภัณฑ์ การจำหน่ายในชุมชนเกิดการ แข่งขันสูง เนื่องจากมีผู้อพยพเข้ามาในชุมชนมากเพื่อทำการค้ามุ่งผลกำไร จึงเกิดการคิดราคาขายเพื่อ ให้ขายได้มาก ทำให้มูลค่าสินค้ายิ่งต่ำลง ก่อให้เกิดการเร่งผลิตและใช้ทรัพยากรมากยิ่งขึ้น

กล่าวได้ว่าภาวะทางเศรษฐกิจของชุมชนที่ผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่เน้นภูมิปัญญาดั้งเดิม กลุ่ม เป้าหมายทางการค้าเป็นผู้มีความรู้ทางวัฒนธรรมเครื่องปั้นดินเผาของชุมชนและนักท่องเที่ยววัฒนธรรม ที่มีจำนวนจำกัด ทำให้มีรายได้แบบเศรษฐกิจชุมชน มีความพอเพียง และชุมชนรวมกลุ่มกัน จำหน่ายจะทำให้รักษามูลค่าสินค้าไว้ได้ ชุมชนมีความรู้สึกพอใจในฐานะของคน ในขณะที่การผลิต แบบอุตสาหกรรมที่มุ่งผลิตจำนวนมาก มีประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพเป็นหลัก กลุ่มเป้าหมายทาง การค้าเป็นประชาชนทั่วไป ทำให้มีรายได้สูงตามระบบเศรษฐกิจทุนนิยม แต่ชุมชนที่มีการแข่งขันทาง การตลาดทำให้สินค้าราคาต่ำลง ส่งผลถึงความพึงพอใจต่องานที่คนทำลดลง

ด้านสภาพความเป็นอยู่ชาวบ้านชุมชนบ้านแก้วแต่เดิมมีอาชีพทางการเกษตร และจุดเครื่องปั้น ดินเผาขาย แต่เมื่อผู้นำเข้ามาในชุมชนแล้วตอนการผลิตเครื่องปั้นดินเผาส่งไกลแบบพื้นบ้านดั้งเดิม เมื่อผู้นำถอนตัวออกไปแล้วจึงจัดตั้งเป็นกลุ่มและช่วยเหลือกันภายในชุมชน พร้อมทั้งจำหน่ายเองโดยไม่ พึ่งผู้ค้าคนกลาง ปัจจุบันชุมชนมีวิถีชีวิตสงบเรียบง่ายไม่มีการอพยพเข้าหรือออกชุมชนมากจนผิดปกติ ตั้งคมภายนอกให้การยกย่องว่าเป็นชุมชนสงบมีความรักสามัคคีกัน ชุมชนมีความพึงพอใจในวิถีชีวิต ของตน ส่วนชาวบ้านชุมชนทุ่งไผ่แต่เดิมมีอาชีพทางการเกษตรและผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่บ้านที่ใช้ใน คราวเรือน เมื่อผู้นำเข้ามาในชุมชนได้เปลี่ยนรูปแบบออกไปให้มีประโยชน์ใช้สอยมากขึ้นแต่ยังคงวิธีการ ผลิตแบบเดิม จนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและวิธีการผลิตตามแบบตั้งคมภายนอกที่เปลี่ยนไป จากเดิม ผู้นำและชาวบ้านยังคงทำงานในชุมชนด้วยการจ้างงาน ชุมชนมีการผลิตกึ่งอุตสาหกรรม ที่เร่งรีบ มีรูปแบบการผลิตหลากหลายที่ต่างไปจากเดิมมากเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด มี การอพยพแรงงานเข้ามาในชุมชนมากมายจนเกิดเป็นตั้งคมเมือง ชุมชนพึงพอใจตนเองที่มีงานทำแต่ไม่ พึงพอใจในวิถีเร่งรีบของคน

กล่าวได้ว่าคุณค่าด้านพฤติกรรมทางศิลปกรรมและทางสังคมที่เกิดการเรียนรู้ในชุมชน ก่อให้เกิด ความเชื่อและตระหนักในคุณค่าวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ว่ามีวิถีชีวิตที่สงบ เรียบง่าย มีสำนึกร่วมกัน ตั้งคมภายนอกที่เข้ามาปฏิบัติสัมพันธ์ก็เป็นกลุ่มชนที่มีความรู้และตระหนักในคุณค่าชุมชน จึงมุ่งเข้ามา ศึกษาเรียนรู้ชุมชนมากกว่าการค้า และให้การยกย่องชุมชน ทำให้ชุมชนมีความพึงพอใจในวิถีชีวิต ของคน ในขณะที่ชุมชนที่ไม่มีความเชื่อและตระหนักในวิถีชีวิตดั้งเดิม ไม่เกิดสำนึกร่วมกัน เมื่อมี ปฏิสัมพันธ์กับตั้งคมภายนอกจะเกิดการผันแปรวิถีชีวิตตามกระแสตั้งคม จนเกิดความหลากหลายใน ชุมชน ผู้ที่เข้ามาในชุมชนจะมุ่งผลด้านการค้าจนเกิดภาวะชนชั้นขึ้น

สรุป

ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองภายใต้กรอบเกียรติภูมิ
แห่งตน พบว่า

1. เกียรติภูมิแห่งตนในบริบทรวม

คุณค่าทางวัฒนธรรมด้านประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาบรรพบุรุษส่งผลกระทบต่อความรู้สึกต่อตนเองว่าเป็นผู้มีวัฒนธรรม มีคุณค่า มีความภูมิใจตนเอง และรู้สึกตระหนักในคุณค่าเครื่องปั้นดินเผาและชุมชนส่งผลให้เกิดการควบคุมอารมณ์และจิตใจและวิถีชีวิตให้เหมือนบรรพบุรุษเพื่อจะได้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาได้งดงามมีคุณภาพและมีวิถีชีวิตเช่นเดียวกัน จนเกิดเป็นพฤติกรรมทางศิลปกรรมและทางสังคมที่สร้างความพึงพอใจให้แก่ตนเองและสิ่งที่คุณทำจนเกิดความรู้สึกอยากถ่ายทอดความรู้สู่รุ่นต่อไป แต่ถ้าชุมชนไม่รู้สึกรับรู้คุณค่าเครื่องปั้นดินเผาและชุมชนดั้งเดิม จะทำให้ไม่เกิดความเชื่อมโยงระหว่างคนรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ จึงไม่เกิดความรู้สึกตระหนักในการผลิตงานแบบดั้งเดิม และไม่รู้สึกรับรู้คุณค่าในการถ่ายทอดความรู้ดั้งเดิมสู่คนรุ่นต่อไป

2. เกียรติภูมิแห่งตนในบริบทเฉพาะ

คุณค่าการเรียนรู้พฤติกรรมทางศิลปกรรมจากการที่ชุมชนผลิตสืบต่อมาจนเกิดความชำนาญจะก่อให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีความรู้ความสามารถ ประกอบกับการสร้างงานที่มีอิสระทางความคิด ทำให้มีความสุข สบายใจ เพลิน มีสมาธิในการทำงาน รู้สึกว่าเป็นเจ้าของผลงาน ยิ่งได้รับการยอมรับจากสังคมภายนอกทำให้เกิดความรู้สึกพึงพอใจตนเองที่รู้สึกว่าคุณค่ามีศักดิ์ศรีมากขึ้น แต่ถ้าหากไม่สามารถดำรงรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมไว้ได้และทำงานโดยถูกบังคับความคิด และผลิตด้วยความเร่งรีบต้องใช้ความอดทนในการทำงาน จะไม่มีความสุขในการทำงานที่เร่งรีบ ไม่เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของผลงานจะทำให้ความภูมิใจด้านความคิดของตนเองลดลง แต่จะยังคงมีความเชื่อมั่นในทักษะฝีมือตนเอง

ด้านภาวะทางเศรษฐกิจของชุมชนเกิดจากการผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่เน้นคุณค่าเครื่องปั้นดินเผาในรูปแบบพื้นบ้านซึ่งตอบสนองความพึงพอใจด้านจิตใจและภูมิปัญญา การค้าของชุมชนจึงตอบสนองผู้ที่มีความรู้และให้คุณค่าทางวัฒนธรรมซึ่งมีจำนวนไม่มากนัก รายได้จึงเป็นแบบเศรษฐกิจชุมชน มีความพอเพียง และชุมชนรวมกลุ่มกันจำหน่ายจะทำให้รักษามูลค่าสินค้าไว้ได้ ชุมชนมีความรู้สึกพอใจในฐานะของตน แต่ถ้าการผลิตเป็นแบบกึ่งอุตสาหกรรมที่มุ่งปริมาณมาก ตอบสนองประโยชน์ใช้สอยของประชาชนทั่วไป ทำให้ชุมชนมีรายได้สูงแบบเศรษฐกิจทุนนิยม ชุมชนที่มีการแข่งขันทางการตลาดทำให้สินค้าราคาต่ำลง ส่งผลถึงความพึงพอใจต่องานที่ตนทำลดลง

ด้านสภาพความเป็นอยู่เกิดจากคุณค่าด้านพฤติกรรมทางศิลปกรรมและทางสังคมที่เกิดการเรียนรู้ในชุมชน ก่อให้เกิดความเชื่อและตระหนักในคุณค่าวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม สังคมภายนอกที่เข้ามา มีปฏิสัมพันธ์ก็เป็นกลุ่มชนที่มีความรู้และตระหนักในคุณค่าชุมชน จึงมุ่งเข้ามาศึกษาเรียนรู้ชุมชนมากกว่าการค้า และให้การยกย่องชุมชน ทำให้ชุมชนมีความพึงพอใจในวิถีชีวิตของตน ในขณะที่ชุมชนที่ไม่มีความเชื่อและตระหนักในวิถีชีวิตดั้งเดิม ไม่เกิดสำนึกร่วมกัน เมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอก จะเกิดการผันแปรวิถีชีวิตตามกระแสสังคม ผู้ที่เข้ามาในชุมชนจะมุ่งผลด้านการค้าจนเกิดภาวะชนชั้น

ความผูกพันกับชุมชน

แนวคิดความผูกพันกับชุมชนพบว่ามักปรากฏในสาขาวิชาสังคมวิทยา ซึ่ง ศัญญา ศัญญาวิวัฒน์ (2540:98) นักวิชาการทางสังคมวิทยา กล่าวถึง ความผูกพันกับชุมชนว่าเป็นปัจจัยหนึ่งของการพัฒนาชุมชน เป็นเงื่อนไขสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น เพราะการที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาจะก่อให้เกิดความรัก ความภูมิใจที่จะอยู่ช่วยกันสร้างความเจริญให้กับท้องถิ่น ชุมชนย่อมได้รับการพัฒนาไปได้ด้วยดีในเวลาอันควร ถ้าชุมชนใดละทิ้งถิ่นฐานชุมชนนั้นย่อมก้าวหน้าได้ยาก เนื่องจากไม่มีชาวบ้านมาร่วมในกระบวนการพัฒนา

ศรีศักร วัลลิโภดม (สัมภาษณ์, 7 กรกฎาคม 2541) กล่าวถึง ความผูกพันกับชุมชนว่าเป็นความรู้สึกเป็นเจ้าของท้องถิ่น (sense of belonging) ชุมชนใดมีวัฒนธรรมชุมชนเป็นของตนเอง ชุมชนนั้นก็สามารพัฒนาได้ด้วยการสร้างความรักและความห่วงแทนท้องถิ่น ถ้าไม่มีความรักในท้องถิ่น จะไม่มีความรักในชาติ ความรักจะต้องเกิดขึ้นในตน ครอบครัว สังคมและในชาติ

การสร้างความเป็นเจ้าของชุมชนจึงต้องมีสิ่งที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจที่เป็นคตินิยมของชุมชน โดยการรักษาถึงนั้นไว้ทั้งในเชิงอนุรักษ์หรือปฏิรูปแต่ไม่ปฏิวัติอย่างสิ้นเชิง เพื่อให้เกิดความเข้าใจและคุ้นเคยกับความคิดความเชื่อของตนเอง จนเกิดเป็นความพอใจชุมชน (community satisfaction) ที่มีความเป็นปึกแผ่น (community solidarity) ซึ่งสามารถศึกษาได้จากความพึงพอใจกับเพื่อนบ้าน กับสภาพแวดล้อมภายในชุมชน และพึงพอใจด้านเศรษฐกิจ ทำให้ชุมชนภูมิใจตนเองไม่ดูถูกตนเอง การปฏิวัติอย่างสิ้นเชิงจะก่อให้เกิดความไม่เข้าใจและไม่คุ้นเคยกับความคิดความเชื่อของชุมชน การสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของจึงทำได้ยากยิ่ง (สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ 2539: 17)

ความผูกพันกับชุมชนจึงเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนา ซึ่งสามารถศึกษาได้จากความรู้สึกพึงพอใจต่อความเป็นปึกแผ่นของชุมชนที่ประกอบขึ้นจากความพึงพอใจต่อบุคคล สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ

ความรู้สึกพึงพอใจจะก่อให้เกิดความรัก ความภูมิใจ ความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน และความผูกพันกับชุมชนโดยไม่คิดจะละทิ้งไป

การศึกษาความผูกพันกับชุมชนจากข้อมูลสนามพบว่า ความเป็นปึกแผ่นของชุมชนแบบจีนพรึ่ (Durkheim, 1964) มีความสำคัญร่วมกันในประวัติศาสตร์ของชุมชน เชื่อมั่นในการผลิตแบบดั้งเดิมและถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ อีกทั้งมีการจัดเทศกาลตั้งคมตามคตินิยมชุมชนด้วยความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ความรู้สึกผูกพันกับชุมชนขึ้นอยู่กับสถานภาพความเป็นอยู่ในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับระยะเวลาของการอยู่อาศัย สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมและความเชื่อมโยงทางสังคม กล่าวคือ ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชนส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมต่อชุมชน เพราะคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นเวลานานจะสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้เกิดความรู้สึกผูกพันต่อกลุ่มและชุมชนมากกว่าคนที่อยู่อาศัยเป็นระยะเวลาสั้น และผู้ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกันจะมีความผูกพันกับชุมชนแตกต่างกันด้วย กล่าวคือผู้ที่ได้รับการยกย่องมักเข้าร่วมกิจกรรมในสังคมมากกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการยกย่อง นอกจากนี้ความเชื่อมโยงทางสังคมเป็นสิ่งที่แสดงถึงความผูกพันต่อชุมชน ซึ่งประกอบด้วยความสัมพันธ์กับเครือญาติ เพื่อนบ้าน และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ความเชื่อมโยงดังกล่าวมีอิทธิพลสูงต่อความผูกพัน ผู้ที่มีความเชื่อมโยงทางสังคมในระดับสูงจะมีความผูกพันต่อชุมชนในระดับสูงด้วยเช่นกัน ลักษณะความเชื่อมโยงอาจเกิดจากสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านหรือญาติและเข้าร่วมในกิจกรรมกับกลุ่มใดเป็นเป็นพิเศษจนเกิดความผูกพันต่อกลุ่ม และส่งผลต่อความผูกพันกับชุมชนด้วย ซึ่ง Hunter (1974) และ Christenson (1983) กล่าวว่า คนที่อาศัยในชุมชนที่มีความรู้สึกต่อกลุ่มในทางบวกจะประเมินชุมชนในทางบวกมากกว่าคนที่มีความรู้สึกต่อกลุ่มในทางลบ อีกทั้งความเชื่อมโยงทางสังคมยังสัมพันธ์กับความเป็นปึกแผ่นของชุมชนในทางบวกคือ ถ้าคนในชุมชนมีความเชื่อมโยงทางสังคมมากและมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากจะทำให้ชุมชนมีความมั่นคงตามไปด้วย (Kasarda and Janowitz 1974:325)

กล่าวโดยสรุปประเด็นเรื่องสถานภาพความเป็นอยู่ที่ประกอบด้วยระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน สถานภาพทางเศรษฐกิจ และความเชื่อมโยงทางสังคมมีความเกี่ยวข้องกับความรู้สึกผูกพันกับชุมชน

นอกจากสถานภาพความเป็นอยู่ในชุมชนแล้ว ปริยานุช วิริยราชวัฒน์ (2539: บทคัดย่อ) ยังพบว่า การมีผลประโยชน์ต่อสถานภาพในชุมชนจากการอยู่อาศัยในชุมชนที่ตนคุ้นเคยและรู้จักเป็นอย่างดี จะสร้างความสัมพันธ์ในการทำงานและก้าวสู่ตำแหน่งงานที่มั่นคงได้อย่างรวดเร็ว ได้รับการช่วยเหลือเป็นอย่างดี ส่งผลให้เกิดความผูกพันกับชุมชน ผู้วิจัยจึงศึกษาเรื่องผลประโยชน์ที่ได้รับจากการมีสถานภาพข้างขึ้นในชุมชนว่ามีอะไรบ้างที่นำไปสู่ความผูกพันกับชุมชน อีกทั้งการที่บุคคลได้รับ

ความพึงพอใจ ความอบอุ่น ความภูมิใจ บุญคุณ ความไว้วางใจกัน หรือได้รับผลตอบแทนในรูปทรัพย์สินหรือรายได้จะส่งผลกระทบต่อความรู้สึกผูกพันกับชุมชน ผู้วิจัยจึงศึกษาความรู้สึกดังกล่าวว่าเกิดขึ้นอย่างไรและนำไปสู่ความผูกพันอย่างไร

ผู้วิจัยนำประเด็นสำคัญมาสร้างเป็นกรอบในการศึกษาความผูกพันกับชุมชนดังนี้

ตารางที่ 18 กรอบการวิเคราะห์คุณค่าคือปกรรณกับความผูกพันกับชุมชน

คุณค่าคือปกรรณ	ความผูกพันกับชุมชน		
	สภาพความเป็นอยู่	สถานภาพข้างบ้าน	ผลตอบแทน
1. ด้านวัฒนธรรม 1.1 ประวัติศาสตร์ 1.2 ภูมิปัญญาข้างบ้าน 2. ด้านสุนทรียภาพ และจริยธรรม 3. ด้านบุคลิกภาพ และอารมณ์ 4. ด้านการเรียนรู้ จากพฤติกรรม ทางคือปกรรณ 5. ด้านการเรียนรู้ จากพฤติกรรม ทางสังคม	1. ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน ศึกษาระยะเวลาที่อยู่อาศัย ในชุมชนว่ามีบทบาทอย่างไร ที่ส่งผลกระทบต่อความผูกพันกับ ชุมชน 2. สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม ศึกษาสถานภาพที่ดำรงอยู่ ในสังคม และรายได้ส่งผล ต่อความผูกพันกับชุมชนใน ประเด็นใดบ้าง 3. การเชื่อมโยงทางสังคม ศึกษาการมีปฏิสัมพันธ์ใน ชุมชน การเกิดกลุ่มสังคม การให้ความร่วมมือช่วยเหลือ ในชุมชนอย่างไร	1. การก้าวไปสู่สถานภาพใน ชุมชน ศึกษาการเข้ามาสู่สถานภาพ ข้างบ้านว่าเกิดจากการค้นเค ข้างบ้านอย่างไรส่งผลต่อ ความผูกพันอย่างไร 2. ผลประโยชน์ที่ได้รับจาก สถานภาพ ศึกษาสถานภาพข้างบ้านว่ามี ได้รับการตอบแทนอย่างไร ส่งผลต่อการทำงานและ ความผูกพันอย่างไร	1. ผลตอบแทนทางสังคม ศึกษาการเกิดความรู้สึกพึง พอใจ และความภูมิใจ ที่ก่อให้เกิดความผูกพันกับชุม ชนอย่างไร 2. ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ศึกษาการเกิดความรู้สึกจาก การได้รับค่าตอบแทนด้าน รายได้ว่าก่อให้เกิดความ ผูกพันกับชุมชนอย่างไร

เมื่อได้กรอบในการพิจารณาแล้ว จึงวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลจากชุมชนบ้านแก้วและชุมชน
 หุ่นใหม่ ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าคือปกรรณกับความผูกพันกับชุมชน ดังนี้

ตารางที่ 19 การวิเคราะห์คุณค่าศิลปกรรมกับความผูกพันกับชุมชน
เปรียบเทียบข้อมูลชุมชนบ้านแก้วและชุมชนทุ่งไผ่

คุณค่าศิลปกรรม	ชุมชนบ้านแก้ว	ชุมชนทุ่งไผ่
1. ด้านวัฒนธรรม	ด้านสภาพความเป็นอยู่	ด้านสภาพความเป็นอยู่
1.1 ประวัติศาสตร์	ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน	ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน
1.2 ภูมิปัญญาช่างปั้น	ไม่ได้ทำแต่แรก เขาพาทำแบบเก่า ก็ทำตาม เรื่อย	ทำมาตั้งแต่ปู่ย่าตายายแล้ว ตามรุ่นแล้ว คนนี้ ชอบตุ๊กใหม่ ได้ราคาดี ของเก่าไปไม่ห่วย
2. ด้านสุนทรียภาพ และจริยธรรม	(พฤติกกรรมทางศิลปกรรม)	(พฤติกกรรมทางศิลปกรรม)
3. ด้านบุคลิกภาพและ อารมณ์	อยู่มาตั้งแต่เกิด ทำไรทำนา ทำเครื่องปั้น มีทัวร์มาลง รักที่นี่ไม่ไปไหนแล้ว...	คนที่นี้ทำของปั้นเป็นส่วนใหญ่ คนที่อื่นก็มาทำด้วย ทำได้กันทุกคน
4. ด้านการเรียนรู้ จากพฤติกกรรม ทางศิลปกรรม	รักกว่าอยู่บ้านเดิม มีของให้ปั้น มีงานให้ทำ (พฤติกกรรมทางสังคม)	(พฤติกกรรมทางสังคม)
5. ด้านการเรียนรู้ จากพฤติกกรรม ทางสังคม	..... สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม มีมาตั้งแต่เราไม่เกิด เรามีเปรียบ (ประวัติศาสตร์)	..... สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ของเก่าเลิกทำแล้ว ทำแต่ของใหม่ (ประวัติศาสตร์)
	ทุกวันนี้หากินกับของเก่า หนี้หมดเพราะทำ เครื่องปั้น แบบน้ำซึมบ่อทราย (พฤติกกรรมทางศิลปกรรม)	สร้างฐานะมาได้อย่างดี ทำเครื่องปั้นรวยได้ (พฤติกกรรมทางศิลปกรรม)
	ตั้งเป็นกลุ่มช่วยกันขาย หักเงินเป็นกองทุน ช่วยเหลือกัน (พฤติกกรรมทางสังคม)	ทำส่งโรงงาน เขาองไว้ไม่ให้ส่งใคร ต้องพึ่ง ตลาดเขา เราไม่มีตลาดเอง พวกไม่ส่งโรงงาน ต่างคนต่างขาย ตัดราคากัน เขาคกราคาค้าขาย ชุมชนใหญ่แล้วคุณภาพ (พฤติกกรรมทางสังคม)
	ทำของปั้นทำให้มีกลุ่ม ได้คุยกัน เยี่ยมกัน ว่าทำอะไรบ้าง (พฤติกกรรมทางสังคม)	ทำกันเองในกลุ่มที่นี้เอง ไม่ค่อยได้ไปประชุม กลุ่ม (พฤติกกรรมทางสังคม)

คุณค่าศิลปกรรม	ชุมชนบ้านแก้ว	ชุมชนทุ่งไผ่
<p>1. ด้านวัฒนธรรม</p> <p>1.1 ประวัติศาสตร์</p> <p>1.2 ภูมิปัญญาช่างปั้น</p> <p>2. ด้านสุนทรียภาพ และจริยธรรม</p> <p>3. ด้านบุคลิกภาพและ อารมณ์</p> <p>4. ด้านการเรียนรู้ จากพฤติกรรม ทางศิลปกรรม</p> <p>5. ด้านการเรียนรู้ จากพฤติกรรม ทางสังคม</p>	<p>พอใจที่ได้อยู่ตรงนี้ ทำของที่เรานัด (พฤติกรรมทางสังคม)</p> <p>คนมาขอยกก็ภูมิใจ เขาให้ไปสอนในโรงเรียน ทิวมาออกรายการ (พฤติกรรมทางสังคม)</p> <p>.....</p> <p>ความเชื่อมโยงทางสังคม</p> <p>ทำของเก่ามาตั้ง 700-800 ปี ทำสืบต่อไปให้ ลูกหลานดูว่าพ่อทำอะไรมา (พฤติกรรมทางศิลปกรรม)</p> <p>น้ำยาโบราณงาม คนเก่าทำมา ถ้าเราไม่ทำ ต่อ ก็ไม่มีใครทำ บ้านเรามีบ้านเดียว (ภูมิปัญญา)</p> <p>ทำแบบของเดิม สืบทอดต่อไปได้ (พฤติกรรมทางศิลปกรรม)</p> <p>เดามีมาก คนทำต้องรักกัน ช่วยกัน เราต้อง ทำให้ได้แบบเขา (สุนทรียภาพ - จริยธรรม)</p> <p>แยกกันทำแต่ร่วมกันขายที่ร้าน หักเงินเข้า กลุ่ม ถ้าขายที่บ้านก็หักรวมด้วย (พฤติกรรมทางสังคม)</p>	<p>พอใจที่เห็นของเราระบายไปทั่ว บ้านเรามีชื่อเสียง (พฤติกรรมทางสังคม)</p> <p>งานปั้นได้อยู่ใกล้ครอบครัว ไม่ต้องเร่ร่อนไปไหน (พฤติกรรมทางสังคม)</p> <p>.....</p> <p>ความเชื่อมโยงทางสังคม</p> <p><u>ช่างดั้งเดิม</u></p> <p>รุ่นผมทำกรก รุ่นลูกทำกระดางตามออร์เคอร์ ไม่ทำของเก่าแล้ว (พฤติกรรมทางศิลปกรรม)</p> <p><u>ช่างปั้นเลียนแบบวิธีดั้งเดิม</u></p> <p>ของดำแกร่งกว่า แต่ไม่มีคนทำแล้ว ไปทำของ สี (ภูมิปัญญา)</p> <p><u>ช่างปั้นจูนัน</u></p> <p>ชอบใจของสีมากกว่าของดำ ขายได้แพงกว่า (สุนทรียภาพ - จริยธรรม)</p> <p><u>ช่างอิสระ</u></p> <p>ตอนนี้แยกกัน ถ้าเชื่อมโยงได้จะเป็นวงจร สมบูรณ์มาก (สุนทรียภาพ - จริยธรรม)</p> <p>แยกกันทำ ต่างคนต่างขาย หมู่บ้านเจริญเร็ว คนมาอยู่มาก รุ่นใหม่ไม่รู้จักใครแล้ว (พฤติกรรมทางสังคม)</p>

คุณค่าศิลปกรรม	ชุมชนบ้านแก้ว	ชุมชนทุ่งไผ่
<p>1. ด้านวัฒนธรรม</p> <p>1.1 ประวัติศาสตร์</p> <p>1.2 ภูมิปัญญาช่างปั้น</p>	<p>มีความสุข เพราะเป็นสมาชิกเดียวกัน</p> <p>มีสังคมของเรา เป็นสมาชิกเดียวกัน แลกเปลี่ยนกัน</p>	<p>คนไม่ค่อยเข้าประชุม เสียเวลาทำงาน</p> <p>แต่ก่อนเพื่อนมาก เคี้ยวไม้ไม่มี ความสัมพันธ์</p> <p>ห่างไป ยิ้มไม่หวาน</p>
<p>2. ด้านฐานทรัพยากร และจริยธรรม</p>	<p>(พฤศจิกายนสังคม)</p>	<p>(พฤศจิกายนสังคม)</p>
<p>3. ด้านบุคลิกภาพและ อารมณ์</p>	<p>ช่างสิบทอดกันมาเป็นตระกูล ทำอย่าง</p> <p>ต่อเนื่อง</p>	<p>ชุมชนไม่ให้ข้อมูลอย่าคาชาช ทำให้ขาดการ</p> <p>เชื่อมโยง พิธีภักดิ์ชุมชนก็ไม่มี</p>
<p>4. ด้านการเรียนรู้ จากพฤติกรรม ทางศิลปกรรม</p>	<p>(ทักษะสังคมภายนอก)</p>	<p>(ทักษะสังคมภายนอก)</p>
<p>5. ด้านการเรียนรู้ จากพฤติกรรม ทางสังคม</p>	<p>.....</p> <p>ด้านสถานภาพช่างปั้น</p> <p>การก้าวไปสู่สถานภาพในชุมชน</p>	<p>.....</p> <p>ด้านสถานภาพช่างปั้น</p> <p>การก้าวไปสู่สถานภาพในชุมชน</p>
	<p>เราทำของปั้นแล้วมันใจว่าทำไมผิด รุ่นเคย</p> <p>มาตั้งแต่เด็ก</p>	<p>ของปั้นเรียนรู้มาจากอาจารย์ ถูกศิษย์ก็สิบทอด</p> <p>มา</p>
	<p>(พฤศจิกายนทางศิลปกรรม)</p>	<p>(พฤศจิกายนทางศิลปกรรม)</p>
	<p>อยากอยู่บ้าน ไม่อยากทิ้งอาชีพที่ตัวเองถนัด</p>	<p>ตอนนี้ใครมีฝีมือ โรงงานชอบจ้าง ต้องแข่งกัน</p>
	<p>(พฤศจิกายนทางสังคม)</p>	<p>(พฤศจิกายนทางสังคม)</p>
	<p>.....</p> <p>ผลประโยชน์ที่ได้รับจากสถานภาพ</p>	<p>.....</p> <p>ผลประโยชน์ที่ได้รับจากสถานภาพ</p>
	<p>มีสังคมมีเพื่อนคุยแลกเปลี่ยนความรู้ ไล่คุย</p> <p>แล้วเกิดสมอง อยู่คนเดียวเราตาย</p>	<p>มีงานทำ พ่อค้ามาหาเอง ไม่ไปหากกลุ่ม</p> <p>ทำเป็นกลุ่มพี่น้องช่วยกัน แต่แยกกันขาย</p>
	<p>(พฤศจิกายนทางสังคม)</p>	<p>(พฤศจิกายนทางสังคม)</p>
	<p>คนมาขอย่ง ก็ภูมิใจ เขาให้ไปสอนใน</p> <p>โรงเรียน ทิวมาออกราชการ</p>	<p>คนที่เข้ามาส่วนมากก็มาจ้างทำงาน</p> <p>แต่ก่อนทิวมาบ้าง เคี้ยวไม้หายไป</p>
	<p>(พฤศจิกายนทางสังคม)</p>	<p>(พฤศจิกายนทางสังคม)</p>
	<p>ทำให้มีงานทำ ช่างปั้นไม่มีอด</p>	<p>ทำงานได้ ช่างปั้นไม่ต้องรองานจากใคร</p>
	<p>(พฤศจิกายนทางสังคม)</p>	<p>(พฤศจิกายนทางสังคม)</p>

คุณค่าศิลปกรรม	ชุมชนบ้านแก้ว	ชุมชนทุ่งไม้
<p>1. ด้านวัฒนธรรม</p> <p>1.1 ประวัติศาสตร์</p> <p>1.2 ภูมิปัญญาช่างปั้น</p> <p>2. ด้านสุนทรียภาพ และจริยธรรม</p> <p>3. ด้านบุคลิกภาพและ อารมณ์</p> <p>4. ด้านการเรียนรู้ จากพฤติกรรม ทางศิลปกรรม</p> <p>5. ด้านการเรียนรู้ จากพฤติกรรม ทางสังคม</p>	<p>ด้านผลตอบแทน</p> <p>ผลตอบแทนทางสังคม</p> <p>ภูมิใจมาก ที่อื่นไม่มีแบบนี้ (ประวัติศาสตร์)</p> <p>คิดถึงคนปั้นโบราณ สีมืดมาก (ภูมิปัญญา)</p> <p>สืบทอดปู่ตาชาย ขาดไม่ได้ก็รัก มีความรู้ (ภูมิปัญญา)</p> <p>ใจคิดแล้ว ตื่นเข้ามาหอยดินมาปั้น มีความสุข (อารมณ์)</p> <p>เวลานั้นจิตใจจะผูกพันกับของปั้น (พฤติกรรมทางศิลปกรรม)</p> <p>.....</p> <p>ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ</p> <p>ทุกวันนี้หากินกับของเก่า มีของปั้น มีคน มาเที่ยว ไม่ต้องกลัวอด (ประวัติศาสตร์)</p> <p>เครื่องปั้นไม่ต้องหึงใคร ทำเองขายเอง สนุกด้วย ได้เงินด้วย (พฤติกรรมทางศิลปกรรม)</p> <p>รักบ้านมากขึ้น เพราะมีอาชีพขึ้นมา ถ้า ไม่มีก็อยู่ไม่ได้ (พฤติกรรมทางสังคม)</p>	<p>ด้านผลตอบแทน</p> <p>ผลตอบแทนทางสังคม</p> <p>เอกลักษณ์ไม่สำคัญเท่าอาชีพที่ทำตอนนี้แล้ว (ประวัติศาสตร์)</p> <p>ช่างปั้น</p> <p>ของเก่าแค่ใต้น้ำคำพริก ของใหม่ใช้ประดับบ้าน (ภูมิปัญญา)</p> <p>ช่างอิสระ</p> <p>ของเก่าเลิกทำแล้ว รุ่นใหม่ไม่มีค่าทางประวัติศาสตร์ (ภูมิปัญญา)</p> <p>.....</p> <p>ถ้าแรงก็เครียด ทำทั้งวันทั้งคืน ทำเสร็จก็มีความสุข (อารมณ์)</p> <p>ช่างปั้น</p> <p>ไม่ผูกพันมาก มีเท่าไรขายหมด (พฤติกรรมทางศิลปกรรม)</p> <p>.....</p> <p>ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ</p> <p>ช่างปั้น</p> <p>ชอบยุคใหม่ ได้ราคาดี (ประวัติศาสตร์)</p> <p>.....</p> <p>ทำส่งโรงงาน ราชได้ดีกว่าทำอย่างอื่น (พฤติกรรมทางศิลปกรรม)</p> <p>.....</p> <p>คนมาอยู่กันมาก เปลี่ยนไปมาก แข่งกันขายต้องเปลี่ยนแบบบ่อย ๆ (พฤติกรรมทางสังคม)</p>

จากข้อมูลการวิเคราะห์เปรียบเทียบดังกล่าว พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับ
ความผูกพันกับชุมชน ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านสภาพความเป็นอยู่

สภาพความเป็นอยู่พิจารณาประเด็นระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชนมีส่วนทำให้ชาวบ้านมีความผูก
พันกับชุมชน จากการศึกษาชุมชนบ้านแก้วพบว่า ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชนมีส่วนในการสะสม
ความรู้เพื่อนำมาใช้ในการทำงาน และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับกลุ่มซึ่งจะก่อให้เกิดความผูกพันกับ
กลุ่มได้เป็นอย่างดี แต่ผู้ที่เข้ามาอยู่ในชุมชนภายหลังและได้ศึกษาเพิ่มเติมจากแหล่งความรู้ที่เปิดกว้างใน
ชุมชนจนมีความรู้ความสามารถในการผลิตและแลกเปลี่ยนความรู้กับกลุ่มได้ ก็มีความรู้ลึกซึ้งพอใจกับ
ชุมชนได้เช่นกัน ในขณะที่ชุมชนทุ่งไผ่ไม่มีการผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่ใช้ในครัวเรือนต่อเนื่องมาจากอดีต
มาประมาณ 200 ปี แต่ในปัจจุบันการผลิตเปลี่ยนแปลงรูปแบบไป ชุมชนไม่ได้นำความรู้จากการอยู่
อาศัยในชุมชนมาช่วยในการออกแบบ ระยะเวลาอยู่อาศัยในชุมชนจึง ไม่ก่อให้เกิดผลในการสร้างปฏิ
สัมพันธ์และการแลกเปลี่ยนความคิดในการสร้างสรรค์รูปแบบ แต่เกิดการเรียนรู้จากการค้าทำให้ไม่
เกิดปฏิสัมพันธ์ในชุมชนทำให้ความผูกพันกับชุมชนลดลง

กล่าวได้ว่าคุณค่าด้านการเรียนรู้พฤติกรรมทางศิลปกรรมและสังคมมีความสัมพันธ์กับระยะเวลา
ในการอยู่อาศัยในชุมชน ผู้ที่อยู่ในชุมชนนานจะมีความรู้ ประสบการณ์และทักษะที่ช่วยในการทำงาน
และการมีปฏิสัมพันธ์ในชุมชน ที่ก่อให้เกิดความผูกพันต่อกลุ่มและชุมชน อีกทั้งผู้ที่อยู่อาศัยภายหลัง
สามารถศึกษาเรียนรู้จากแหล่งความรู้ในชุมชนจนสามารถนำความรู้มาทำงานและแลกเปลี่ยนกันในกลุ่มได้
จะก่อให้เกิดความรู้อีกผูกพันต่อการทำงานและต่อชุมชนได้เช่นกัน ในขณะที่ถ้าชุมชนไม่มีแหล่งเรียนรู้
เพื่อเป็นสถานที่แลกเปลี่ยนความรู้ในชุมชน จะทำให้ช่างปั้นไม่เกิดปฏิสัมพันธ์กับส่วนรวม ความผูกพัน
กับชุมชนจึงลดลง

ในด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลต่อความผูกพันในชุมชน พบว่าชาวบ้านใน
ชุมชนบ้านแก้ว รู้สึกว่าตนเองได้เปรียบที่อยู่ชุมชนเครื่องปั้นดินเผาโบราณ สามารถทำงานมีรายได้
ชุมชนภายในให้การยอมรับว่าคนเป็นช่างปั้นสามารถหาเงินได้ตลอดเวลา และการมีอาชีพเป็นช่างปั้น
ก่อให้เกิดการยอมรับจากสังคมภายนอก ด้วยการติดต่อเป็นวิทยากรในโรงเรียนหรืองานประจำปีของ
จังหวัด โดยเฉพาะสื่อมวลชนที่ให้ความสนใจในฐานะเป็นผู้สืบทอดวัฒนธรรมของชาติ ช่างปั้นจึง
มักให้ความร่วมมือในกิจกรรมของชุมชนด้วยการเป็นวิทยากรอยู่เสมอ แม้แต่งานพัฒนาชุมชนส่วนรวม
กลุ่มช่างปั้นมักรวมตัวกันร่วมมือในการพัฒนา ส่งผลให้ช่างปั้นมีบทบาทในชุมชนและได้รับการยอมรับ
จากสังคม จนเกิดความรู้ดีภูมิใจตนเองและเกิดความพึงพอใจชุมชนไปพร้อมกัน ด้านชุมชนทุ่งไผ่
รู้สึกว่ามีช่างปั้นสามารถทำงานมีรายได้สูง สร้างฐานะได้รวดเร็ว ไม่รู้สึกว่ายากกว่าอาชีพอื่น

แต่ข้างปิ่นไม่ค่อยมีเวลาในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเนื่องจากมีงานต้องรับผิดชอบอยู่ตลอดเวลา แม้แต่กิจกรรมพัฒนาชุมชนส่วนรวมซึ่งปัจจุบันชุมชนไม่ค่อยมีบทบาทในการพัฒนาร่วมกัน เพราะเป็นหน้าที่ของเทศบาลแล้ว ทำให้ความสัมพันธ์กับชุมชนส่วนรวมลดลง

กล่าวได้ว่าคุณค่าด้านประวัติศาสตร์มีความสัมพันธ์กับสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมซึ่งส่งผลกระทบต่อความผูกพันในชุมชน เนื่องจากชุมชนมีประวัติศาสตร์มายาวนานทำให้ชุมชนเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ชาวบ้านสามารถสร้างงานและรายได้จากการผลิตเครื่องปั้นดินเผา ก่อให้เกิดความพึงพอใจชุมชน อีกทั้งสังคมยอมรับสถานะข้างปิ่นว่าเป็นผู้มีรายได้ดี มีความสามารถ ประกอบกับกลุ่มข้างปิ่นมีบทบาทในการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนอยู่เสมอทั้งภายในและภายนอกชุมชน ทำให้ข้างปิ่นรู้สึกภูมิใจตนเองและเกิดความพึงพอใจชุมชนไปพร้อมกัน แต่ถ้าหากการทำงานเป็นระบบกึ่งอุตสาหกรรมที่เร่งรีบ จะทำให้ชุมชนไม่มีเวลาปฏิสัมพันธ์กัน ประกอบกับการไม่มีโอกาสพัฒนาชุมชนร่วมกันส่งผลให้ความสัมพันธ์กับชุมชนส่วนรวมลดลง

ด้านความเชื่อมโยงทางสังคม ข้อมูลจากชุมชนบ้านแก้วพบว่า การผลิตเครื่องปั้นดินเผาเป็นการสืบทอดความรู้จากบรรพบุรุษ จึงเกิดการเชื่อมโยงทางความคิดของคนรุ่นเก่าและรุ่นปัจจุบัน อีกทั้งข้างปิ่นส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาของชุมชน ทุกคนมีความสัมพันธ์กับกลุ่มใหญ่ด้วยการช่วยเหลือกันทำงาน ก่อให้เกิดความพึงพอใจที่ตนเองมีบทบาทในกลุ่ม ส่วนชุมชนทุ่งไผ่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตต่างไปจากเดิมมาก จึงไม่เกิดการเชื่อมโยงทางความคิดระหว่างรุ่นเก่าและรุ่นปัจจุบัน ข้างปิ่นส่วนใหญ่ยังไม่มีส่วนร่วมในกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาของชุมชน ทำให้เกิดความสัมพันธ์เฉพาะกลุ่ม ไม่รู้สึกว่าตนเองมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยรวม ประกอบกับผู้ค้าเข้ามาทำการค้ากับข้างปิ่นโดยตรง ทำให้กลุ่มไม่มีบทบาทกับสมาชิก ความร่วมมือกับส่วนรวมจึงน้อยลง ดังที่ข้างปิ่นเล่าว่า "...ไม่ค่อยมีใครเข้าประชุม เสียเวลาทำงาน..." อีกทั้งยังรู้สึกไม่พึงพอใจที่ชุมชนไม่มีปฏิสัมพันธ์เหมือนเดิม

กล่าวได้ว่าคุณค่าด้านวัฒนธรรมภูมิปัญญาข้างปิ่นดั้งเดิม สุนทรียภาพทางจริยธรรม พฤติกรรมทางศิลปกรรม และพฤติกรรมทางสังคมสัมพันธ์กับความเชื่อมโยงทางสังคม อันเกิดจากความเชื่อในรูปแบบการผลิตและระบบการทำงาน ถ้าข้างปิ่นผลิตผลงานตามแบบอย่างบรรพบุรุษสืบต่อมา จะก่อให้เกิดความเชื่อมโยงทางความคิดระหว่างรุ่นภายในชุมชน และถ้าข้างปิ่นส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาในชุมชน มีบทบาทในการแสดงความคิดเห็น จะก่อให้เกิดการยอมรับและเชื่อมั่นในกลุ่ม ส่งผลถึงการมีปฏิสัมพันธ์กลุ่มใหญ่และความพึงพอใจชุมชนในเวลาต่อมา แต่ถ้าชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตไปจากบรรพบุรุษ จะทำให้ขาดการเชื่อมโยงทางความคิดระหว่างยุคสมัย เมื่อชุมชนขยายจึงเกิดความหลากหลายทางความคิด สมาชิกที่ไม่มีบทบาทในกลุ่มจะวางเฉยและไม่เชื่อมั่นในกลุ่ม

แต่จะมีบทบาทเฉพาะกลุ่มย่อยของคน ส่งผลให้เกิดปฏิสัมพันธ์กลุ่มย่อย ฟังพอใจเฉพาะกลุ่มของคน ไม่เกิดปฏิสัมพันธ์ที่เป็นส่วนรวมและความพึงพอใจชุมชนลดลง

2. ด้านสถานภาพช่างปั้น

ด้านสถานภาพช่างปั้นพิจารณาประเด็นการก้าวไปสู่สถานภาพในชุมชนว่า ผู้ที่เป็นช่างปั้นในชุมชนจะรักท้องถิ่นและนิยมทำงานในชุมชนที่คนคุ้นเคยหรือรู้จักเป็นอย่างดี เพราะจะส่งผลต่อความสัมพันธภาพในการทำงานและการก้าวไปสู่ตำแหน่งที่มั่นคง จากข้อมูลชุมชนบ้านแก้วพบว่า การก้าวเข้าไปสู่สถานภาพช่างปั้นโดยการใช้ประสบการณ์ของคนเป็นพื้นความรู้ในการทำงาน และใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเป็นหลัก ทำให้ชาวบ้านคุ้นเคยต่อการทำงาน สามารถนำประสบการณ์ของตนเองมาใช้ในการทำงานได้ครบวงจรโดยไม่ต้องปรับตัวมาก ดังที่ช่างปั้นเล่าว่า "...อยากอยู่บ้าน ไม่อยากทิ้งอาชีพที่ตัวเองถนัด..." การเข้าสู่ตำแหน่งช่างปั้นจึงเป็นการสร้างความสัมพันธ์กับความรู้และเพื่อนบ้านที่คนคุ้นเคย ชาวบ้านจึงมีความรู้สึกผูกพันกับกลุ่มของคนและเชื่อมโยงถึงชุมชน ในขณะที่ชุมชนทุ่งไผ่ พบว่าการก้าวเข้าไปสู่สถานภาพช่างปั้นในช่วงแรกเกิดจากการเรียนรู้ในกลุ่มเครือญาติ แต่ภายหลังผู้นำมีบทบาทกำหนดให้ช่างปั้นทำงานตามที่คนต้องการ ช่างปั้นจึงไม่อาจใช้ประสบการณ์เดิมหรือความคุ้นเคยกับเพื่อนร่วมงานได้เหมือนเดิม แต่ต้องใช้ความสามารถอย่างแท้จริงในการก้าวไปสู่ฐานะช่างปั้นที่พึงพอใจนายจ้าง ดังที่ช่างปั้นเล่าว่า "...ช่างที่มีฝีมือ โรงงานชอบจ้าง ต้องแข่งขัน..." ช่างปั้นจึงไม่มีความรู้สึกผูกพันกับหน่วยงาน เพราะไม่จำเป็นต้องใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวเพื่อก้าวสู่ตำแหน่งงาน การย้ายงานจึงเกิดขึ้นเสมอตามรายได้ที่ผู้จ้างเสนอให้

กล่าวได้ว่าพฤติกรรมทางศิลปกรรม และพฤติกรรมทางสังคมมีความสัมพันธ์กับการก้าวไปสู่สถานภาพในชุมชนส่งผลให้เกิดความผูกพันกับชุมชน เนื่องจากชุมชนที่ทำงานโดยใช้ประสบการณ์ของคนเป็นพื้นความรู้ในการทำงานและมีเพื่อนร่วมงานที่เป็นคนในพื้นที่ ย่อมก่อให้เกิดความคุ้นเคยต่อการทำงานและเกิดปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มส่งผลให้คนก้าวสู่ความเป็นช่างปั้นได้อย่างรวดเร็ว ชาวบ้านจึงมีความรู้สึกรักที่จะทำงานในชุมชน แต่ถ้าชุมชนใดที่การทำงานไม่อาจใช้ประสบการณ์เดิมของคน และไม่อาจใช้ความคุ้นเคยกับเพื่อนร่วมงาน ทำให้ไม่จำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม แต่ต้องใช้ความสามารถอย่างแท้จริงในการก้าวไปสู่ตำแหน่งงาน ความรู้สึกผูกพันกับกลุ่มและหน่วยงานจะน้อยลง

ด้านผลประโยชน์ที่ได้รับจากการมีสถานภาพในชุมชน จากข้อมูลชุมชนบ้านแก้วพบว่า ผู้ที่มีอาชีพช่างปั้นจะมีการรวมกลุ่มกันทำงาน ทำให้ไม่รู้สึกรู้ว่าอยู่ตามลำพังและส่งผลถึงการพัฒนาความรู้ของตนด้วย ในขณะที่ชุมชนทุ่งไผ่พบว่ากลุ่มเครื่องปั้นดินเผาไม่มีบทบาทต่อการทำงานในชุมชนมากนัก ชุมชนจึงประกอบอาชีพตามลำพัง ไม่ต้องพึ่งพากลุ่ม เพราะผู้ค้าจะมาจ้างช่างปั้นโดยตรง

กล่าวได้ว่าผลประโยชน์ที่ได้รับจากการมีสถานภาพข้างป็นส่งผลต่อความผูกพันกับชุมชนคือ เมื่อชุมชนทำงานแล้วจะเกิดการรวมกลุ่มขึ้น ทำให้ไม่รู้ตัวว่าตนเองอยู่เพียงลำพังแต่มีผู้ให้ความช่วยเหลือกัน ส่งผลถึงความผูกพันกับกลุ่มและชุมชนต่อไป แต่ชุมชนใดทำงานตามลำพังโดยไม่เกิดกลุ่มทางสังคมที่ช่วยเหลือกัน จะก่อให้เกิดความรู้สึกต่างคนต่างอยู่ ไม่เกิดความผูกพันกับกลุ่มและชุมชน

3. ด้านผลตอบแทน

ด้านผลตอบแทนพิจารณาประเด็นผลตอบแทนทางสังคมที่เกิดขึ้นในจิตใจ เช่น ความพึงพอใจ ความอบอุ่น และความภูมิใจ ก่อให้เกิดความผูกพันต่อชุมชน ข้อมูลชุมชนบ้านแก้วพบว่า ชาวบ้านมีความภูมิใจในประวัติศาสตร์ของชุมชน พึงพอใจต่อเครื่องปั้นดินเผาที่มีความงามและมีคุณค่า เมื่อได้ปั้นก็รู้สึกผูกพันกับการทำงาน ความรู้สึกดังกล่าวเป็นความพึงพอใจและภูมิใจที่ส่งผลต่อความรู้สึกผูกพันกับชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ ด้านชุมชนทุ่งไผ่พบว่าชุมชนไม่สนใจต่อประวัติศาสตร์ชุมชนมากนัก เพราะเครื่องปั้นดินเผาเป็นงานพื้นบ้านที่ใช้ในครัวเรือนซึ่งปัจจุบันไม่นิยมใช้แล้ว การเชื่อมโยงคุณค่าเครื่องปั้นดินเผาจึงไม่เกิดขึ้น กลุ่มช่างปัจจุบันจะรู้สึกผูกพันกับของดั้งเดิมน้อยลง แต่คงเหลืออยู่บ้างในกลุ่มช่างดั้งเดิมและกลุ่มช่างที่ผลิตเลียนแบบวิธีดั้งเดิม ชุมชนจึงมีความหลากหลายทางความคิด ไม่เกิดพันธะทางจิตใจร่วมกัน

กล่าวได้ว่าคุณค่าด้านวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาดั้งเดิม อารมณ์ และพฤติกรรมทางศิลปกรรมก่อให้เกิดความรู้สึกที่เป็นการตอบแทนทางสังคม กล่าวคือ เกิดพันธะขึ้นทางจิตใจของช่างปั้นและรู้สึกภูมิใจชุมชนที่มีประวัติศาตร์ มีการผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่สร้างความพึงพอใจในการทำงานและให้คุณค่าทางจิตใจแก่ตน เช่น ความพึงพอใจ ความอบอุ่น และความภูมิใจ ก่อให้เกิดความผูกพันกับชุมชนและกลุ่มของตน ซึ่ง ศรีศักร วัลลิโภดม (สัมภาษณ์, 7 กรกฎาคม 2541) เรียกว่าเป็นจิตสำนึกร่วมกัน (sense of community) หากชุมชนมีประวัติศาตร์แต่ไม่เกิดคุณค่าต่อวิถีชีวิตปัจจุบัน และการทำงานไม่ส่งผลต่อคุณค่าทางจิตใจ ความรู้สึกที่เป็นพันธะทางสังคมจะไม่เกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นน้อย ไม่เกิดพันธะทางจิตใจร่วมกัน ความผูกพันกับชุมชนจะลดลง

ในด้านผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่เป็นพันธะในรูปของทรัพย์สิน ก่อให้เกิดความผูกพันต่อชุมชนอย่างไร จากข้อมูลชุมชนบ้านแก้วพบว่าชุมชนมีการทำงานที่ตนเองพึงพอใจและยังก่อให้เกิดรายได้พอเพียง ไม่มั่งคั่งแต่ไม่ต้องพึ่งผู้อื่นทั้งในด้านการผลิตและการจำหน่าย ชุมชนสามารถดำเนินการได้เองครบวงจร จนเกิดความรู้สึกรักชุมชนเพราะทำให้เกิดอาชีพที่ตนเองพอใจขึ้น ส่วนชุมชนทุ่งไผ่มีการผลิตถึงอุตสาหกรรม ทำให้ชุมชนมีรายได้สูงแต่ผันแปรตามกระแสเศรษฐกิจของสังคมภายนอก

กล่าวได้ว่าคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียภาพ พหุกรรมทางศิลปกรรม และพหุกรรมทางสังคมก่อให้เกิดความรู้สึกที่เป็นการตอบแทนทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ เป็นพันธะที่มีการตอบแทนในรูปของทรัพย์สิน ก่อให้เกิดความผูกพันต่อชุมชน เนื่องจากชุมชนพึงพอใจรายได้ที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนก่อให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้โดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น จะเกิดความรู้สึกมั่นใจกับการทำงานในชุมชน แต่ถ้าการทำงานมีรายได้สูงจากการตั้งงานและแต่ต้องพึ่งพาผู้อื่นทางความคิด จะไม่ก่อให้เกิดความมั่นใจตนเองด้านความคิดในกะทำงาน

สรุป

ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมและความผูกพันกับชุมชนภายใต้กรอบการวิเคราะห์ด้านสภาพความเป็นอยู่ สถานภาพข้างป็น และผลตอบแทน พบข้อสรุปดังนี้

1. ด้านสภาพความเป็นอยู่

ความผูกพันกับชุมชนมีความสัมพันธ์กับระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน เนื่องจากปรากฏคุณค่าด้านการเรียนรู้ทางพหุกรรมทางศิลปกรรมและทางสังคมมีความสัมพันธ์กับระยะเวลาในการอยู่อาศัยในชุมชน กล่าวคือผู้ที่อยู่ในชุมชนนานจะมีความรู้ ประสบการณ์และทักษะที่ช่วยในการทำงานและการมีปฏิสัมพันธ์ในชุมชน ก่อให้เกิดความผูกพันต่อกลุ่มและชุมชนสูง แต่ถ้าชุมชนมีการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนทำให้เกิดความสามารถในการทำงานและแลกเปลี่ยนความคิดกับกลุ่มจนเกิดความผูกพันได้เช่นกัน แต่ถ้าไม่มีการเรียนรู้ร่วมกัน จะไม่เกิดปฏิสัมพันธ์กลุ่มใหญ่ทำให้ความผูกพันน้อยลง

ด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมปรากฏคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ พหุกรรมทางศิลปกรรม และพหุกรรมทางสังคมมีความสัมพันธ์กับสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมซึ่งส่งผลต่อความผูกพันในชุมชน เนื่องจากชาวบ้านได้ทำงานในชุมชนรู้สึกว่าตนเองมีทุนทางด้านประวัติศาสตร์ชุมชนที่ก่อให้เกิดรายได้และมีบทบาทในชุมชน สร้างความพึงพอใจตนเองและชุมชน แต่ถ้าการสร้างงานมีรายได้แต่ไม่มีบทบาทในชุมชนจะก่อให้เกิดความพึงพอใจเฉพาะตนเอง แต่เกิดความพึงพอใจชุมชนน้อยลง

ด้านความเชื่อมโยงทางสังคมปรากฏคุณค่าด้านวัฒนธรรมภูมิปัญญาข้างป็นดั้งเดิม สุนทรียภาพทางจริยธรรม พหุกรรมทางศิลปกรรม และพหุกรรมทางสังคมสัมพันธ์กับความเชื่อมโยงทางสังคม อันเนื่องมาจาก ชุมชนมีความเชื่อมโยงทางความคิดและการทำงานที่ต่อเนื่องมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงระหว่างอดีตและปัจจุบัน ประกอบกับมีการเชื่อมโยงในยุคปัจจุบันจากการทำงานเป็นกลุ่มส่งผลถึงการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันทำให้เกิดความผูกพันต่อกลุ่มและชุมชนสูง แต่ถ้าชุมชนไม่มีการเชื่อมโยง

ทางความคิดและการทำงานมาจากบรรพบุรุษ และไม่เกิดร่วมมือกันในกลุ่มจะก่อให้เกิดความผูกพันกับชุมชนน้อยลง

2. ด้านสถานภาพข้างป็น

การก้าวไปสู่สถานภาพข้างป็นในชุมชนปรากฏคุณค่าการเรียนรู้จากพฤติกรรมทางศิลปกรรม และพฤติกรรมทางสังคมมีความสัมพันธ์กับการก้าวไปสู่สถานภาพในชุมชนที่ส่งผลให้เกิดความผูกพันกับชุมชน เนื่องจากการเป็นข้างป็นในชุมชนเกิดจากการใช้ประสบการณ์ที่เป็นพื้นความรู้เดิมของคน ทำงานร่วมกับคนในพื้นที่ที่มีแนวคิดเดียวกัน ทำให้เกิดความคุ้นเคยต่อการทำงานส่งผลให้ก้าวไปสู่สถานภาพข้างป็นโดยเร็วและรู้สึกพึงพอใจในการทำงาน แต่ถ้าไม่อาจใช้ความรู้เดิมสร้างความคุ้นเคยในการทำงาน และเพื่อนร่วมงานได้ ทำให้ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและชุมชนจะน้อยลง ต้องใช้ความสามารถอย่างแท้จริงในการก้าวสู่สถานภาพข้างป็นในชุมชน

ด้านผลประโยชน์ที่ได้รับจากการมีสถานภาพในชุมชนพบว่า เมื่อชุมชนทำงานแล้วจะเกิดการรวมกลุ่มขึ้น ทำให้ไม่รู้สึกว่าคนอยู่เพียงลำพังแต่มีผู้ให้ความช่วยเหลือกัน ส่งผลถึงความผูกพันกับกลุ่มและชุมชนต่อไป แต่ชุมชนใดทำงานตามลำพังโดยไม่เกิดกลุ่มทางสังคมที่ช่วยเหลือกัน จะก่อให้เกิดความรู้สึกต่างคนต่างอยู่ ไม่เกิดความผูกพันกับกลุ่มและชุมชน

3. ด้านผลตอบแทน

ผลตอบแทนทางสังคมปรากฏคุณค่าด้านด้านวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาดั้งเดิม อารมณ์ และพฤติกรรมทางศิลปกรรมก่อให้เกิดความรู้สึกที่เป็นพันธะทางจิตใจของข้างป็น และรู้สึกภูมิใจชุมชนที่มีการผลิตเครื่องปั้นดินเผา สร้างความพึงพอใจในการทำงานและให้คุณค่าทางจิตใจแก่ตน ก่อให้เกิดความผูกพันกับชุมชนและกลุ่มของคน หากชุมชนมีประวัติศาสตร์แต่ไม่เกิดคุณค่าต่อวิถีชีวิตในปัจจุบัน อีกทั้งการทำงานไม่ส่งผลต่อคุณค่าทางจิตใจ ความรู้สึกที่เป็นพันธะทางสังคมจะไม่เกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นน้อย ไม่เกิดพันธะทางจิตใจร่วมกัน ความผูกพันกับชุมชนจะลดลง

ส่วนผลตอบแทนทางเศรษฐกิจปรากฏคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ ศูนย์วิทยภาพ พฤติกรรมทางศิลปกรรม และพฤติกรรมทางสังคมก่อให้เกิดความรู้สึกที่เป็นการตอบแทนทางเศรษฐกิจ คือ ชุมชนเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่สังคมภายนอกเข้ามาสืบศึกษาสภาพความเป็นอยู่ และเรียนรู้การผลิตเครื่องปั้นดินเผาของชุมชน ทำให้ชุมชนเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางวิชาการ ชาวบ้านสร้างรายได้จากนักท่องเที่ยวโดยตรง

ทำให้ชาวบ้านรู้สึกมั่นใจและผูกพันกับการทำงานของตน แต่ถ้าการทำงานมีรายได้สูงแต่ต้องพึ่งพาผู้อื่นด้านความคิด จะไม่ก่อให้เกิดความมั่นใจในการทำงานของตน

เสถียรภาพของสังคม (Social Solidarity)

จากแนวคิดของเคอร์ไคม์ที่กล่าวถึงเสถียรภาพสังคมมี 2 ลักษณะคือ เสถียรภาพแบบอินทรีย์ ที่เน้นความมีสำนึกร่วมกัน มีฉันทามติร่วมกันในด้านค่านิยม เชื่อในส่วนรวมมากกว่าความเชื่อส่วนบุคคล สมาชิกในสังคมจึงมุ่งไปสู่ความเชื่อของสังคม ทำให้สังคมอยู่รอดด้วยการมีศรัทธา ตำนานร่วมกันและเป็นมิตรต่อกัน ส่วนสังคมที่มีเสถียรภาพแบบกลไก เป็นลักษณะของสังคมสมัยใหม่ที่มีความซับซ้อนอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้า สังคมมีปฏิสัมพันธ์เชิงโครงสร้างด้วยการแบ่งหน้าที่การทำงานตามบทบาทของตน หรือการมีสัญญาต่อกันอย่างใดอย่างหนึ่ง สังคมจึงยึดเหนี่ยวกันด้วยหลักของเหตุผลและกฎหมาย เมื่อนำแนวคิดมาวิเคราะห์เสถียรภาพชุมชนบ้านแก้วพบว่าชุมชนบ้านแก้วมีเสถียรภาพแบบอินทรีย์ซึ่งเกิดขึ้นจากการมีสำนึกร่วมกันในด้านประวัติศาสตร์ชุมชน และภูมิปัญญาช่างปั้นที่เป็นบรรพบุรุษของคน ชุมชนพึงพอใจและภูมิใจในความมีประวัติศาสตร์ด้านการผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่มีความโดดเด่นด้านศิลปกรรม และวิทยาการด้านกระบวนการผลิตที่เชี่ยวชาญทั้งด้านทักษะฝีมือที่มีความประณีตและด้านวิทยาศาสตร์ในการทำน้ำเคลือบและการเผาได้คงความจนเกิดเอกลักษณ์ของชุมชน ความพึงพอใจดังกล่าวทำให้ชุมชนมีสำนึกร่วมกันในการผลิตสืบต่อกันมาตามแบบอย่างดั้งเดิมโดยพึ่งพาวิทยาการสมัยใหม่แต่เพียงน้อย ชุมชนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในกลุ่มช่างปั้นเพื่อแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และจากการช่วยเหลือกันทำงานในระบบครอบครัว ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์และการถ่ายทอดค่านิยมสู่คนรุ่นใหม่ ซึ่งเคอร์ไคม์กล่าวว่าเป็นการอบรมสั่งสอนในระยะแรก และโรงเรียนจะเป็นสถาบันที่สอนย้ำสำนึกร่วมของสังคมต่อไป สอดคล้องกับพฤติกรรมสังคมที่โรงเรียนในชุมชนบ้านแก้วได้จ้างช่างปั้นชาวบ้านเป็นครูพิเศษสอนวิชาเครื่องปั้นดินเผาในโรงเรียน ทำให้สมาชิกรุ่นใหม่ของชุมชนได้รับการอบรมความรู้ของชุมชนตนเองทั้งจากสถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษา ก่อให้เกิดศรัทธาต่อชุมชน ด้านการทำงานช่างปั้นที่มีอิสระในการทำงานตามความเชื่อของตนโดยไม่ถูกบังคับจากผู้ประกอบการหรือกระแสตลาดของสังคมภายนอก ทำให้ช่างมีความสุขและพึงพอใจในวิถีชีวิตของตน อีกทั้งยังมีกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาประจำชุมชนที่ถือเป็นกลุ่มสังคมที่จัดตั้งขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และการทำงาน สมาชิกร่วมกันสร้างระเบียบกลุ่มเพื่อใช้ปฏิบัติร่วมกัน ก่อให้เกิดสำนึกร่วมกันและเป็นมิตรต่อกัน ส่งผลให้เกิดความผูกพันกับการทำงาน กลุ่มช่างปั้นและชุมชนของคน

กล่าวได้ว่าชุมชนบ้านแก้วเป็นศูนย์กลางการพัฒนาและเป็นผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา มีการเรียนรู้และสร้างพลังท้องถิ่นให้เกิดขึ้น โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นในอดีตซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital) สร้างสำนึกร่วมจากองค์ความรู้ท้องถิ่น มีระบบเศรษฐกิจชุมชน ชุมชนเป็นเจ้าของทุนทางสังคม (capital owner) เป็นหมู่บ้านการผลิตที่ช่วยเหลือตนเองได้โดยการสร้างอาชีพจากทรัพยากร

ในท้องถิ่น สร้างความเข้มแข็งด้วยรักษาสภาพแวดล้อม การทำงานเป็นกลุ่มองค์กรทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้จากปฏิสัมพันธ์ในชุมชน การรู้จักตัวเอง ตัดสินใจและแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองในลักษณะภูมิปัญญาชาวบ้าน ทำให้ทุนจากสังคมภายนอกเข้าสู่ชุมชนในรูปแบบของการท่องเที่ยว การจำหน่ายของที่ระลึก การศึกษาประวัติชุมชนในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้ ซึ่งในทัศนะของ ศรีศักร วัตติโกดม (2543 : 3) กล่าวว่า การฟื้นฟูพลังและศักยภาพในการเรียนรู้เพื่อการอยู่รอดนี้ว่าท้องถิ่นวัฒนธรรมที่มีลักษณะ localization เป็นการปรับปรนสิ่งที่คืออยู่แล้ว ให้อคติมาผสมผสานเข้ากับสิ่งที่เหมาะสมจากภายนอก เพื่อปรับให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกและก่อให้เกิดความสมดุลในการดำรงอยู่อย่างเป็นสุขและมีความเข้มแข็งในชุมชน

นอกจากแนวคิดโครงสร้างหน้าที่นิยมที่กล่าวถึงเสถียรภาพสังคมว่าเกิดจากส่วนประกอบต่าง ๆ ทำหน้าที่สอดคล้องประสานกันอย่างเป็นระเบียบทำให้สังคมมีเสถียรภาพ ซึ่งแบ่งออกเป็นเสถียรภาพแบบอันหนึ่งอันหนึ่งที่สังคมยึดเหนี่ยวกันด้วยความมีสำนึกร่วมกัน และแบบกลไก ที่มีลักษณะยึดเหนี่ยวกันด้วยหลักของเหตุผลและกฎหมาย

เมื่อพิจารณาโครงสร้างทางสังคมชุมชนทุ่งไผ่ซึ่งประกอบด้วย 1) ช่างชาวบ้าน 2) ช่างโรงงาน 3) ช่างอิสระ 4) กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาประจำชุมชน ซึ่งทั้ง 4 กลุ่มได้รับผลกระทบจากการที่สังคมเติบโตขึ้น มีผู้ประกอบการค้าและเจ้าของโรงงานเข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีการผลิตและระบบการค้า ทำให้ชุมชนมีเสถียรภาพแบบกลไก กล่าวคือ แต่เดิมชุมชนมีการผลิตเครื่องปั้นดินเผาเป็นอาชีพเสริมจากการทำเกษตรกรรม แต่ต่อมาได้รับอิทธิพลการผลิตจากสังคมภายนอกทำให้วิถีการผลิตเปลี่ยนไปเป็นแบบกึ่งอุตสาหกรรม มีกลุ่มนักลงทุนเข้ามาในชุมชนเป็นจำนวนมากก่อให้เกิดระบบพ่อค้าคนกลางที่อ้างช่างปั้นให้ผลิตตามรูปแบบที่ตลาดต้องการ เกิดการควบคุมคุณภาพและรูปแบบการผลิต โดยการแบ่งหน้าที่ตามทักษะความชำนาญของแต่ละคน ต่างคนต่างทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย ทำให้ปฏิสัมพันธ์ชุมชนเป็นแบบโครงสร้างหน้าที่ การทำงานเป็นไปตามข้อตกลงทางการค้าระหว่างผู้จ้างและช่างปั้น (contractual relationship) สังคมจึงยึดเหนี่ยวกันด้วยสัญญาจ้างที่ควบคุมการผลิตเครื่องปั้นดินเผาให้ปฏิบัติตามระบบมาตรฐานที่ผู้ตั้งชื่อกำหนดไว้ ทำให้พฤติกรรมการเรียนรู้ไม่ปฏิบัติตามวิถีธรรมชาติของชุมชน ช่างปั้นมีฐานะเป็นแรงงานในกระบวนการผลิต ไม่สามารถสร้างสรรค์งานหรือสร้างปฏิสัมพันธ์เพื่อการเรียนรู้ได้อย่างอิสระ อีกทั้งยังผลิตเป็นจำนวนมากจนเกิดภาวะแข่งขันทางการค้าและการช่วงชิงทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้เกิดการรวมกลุ่มที่เสมือนกลุ่มเพื่อรักษาผลประโยชน์ของคน แต่ไม่ได้มีระเบียบการทำงานของสมาชิกที่ชัดเจนเพื่อการพัฒนาการทำงานร่วมกัน ช่างปั้นแต่ละกลุ่มจะติดต่อการค้ากับผู้ประกอบการโดยตรง นอกจากนี้เนื่องจากชุมชนไม่มีศูนย์การเรียนรู้ที่ให้ชุมชนเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองจึงไม่เกิดสำนึกร่วมในชุมชน ทำให้ชุมชนอยู่ภายใต้การควบคุมและพึ่งพาผู้ประกอบการจากสังคมภายนอกสูง ตัดสินใจด้วยตัวเองไม่ได้ ซึ่งทัศนะของ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา

กล่าวว่า ชุมชนจะก้าวไปสู่การเป็นผู้ขายแรงงานเพื่อผลิตงานให้แก่ระบบทุนที่ครอบงำชุมชน ทำให้ชาวบ้านไม่มีอิสระในวิถีการดำเนินชีวิต (สัมภาษณ์, 26 มีนาคม 2543)

กล่าวโดยสรุปความมีเสถียรภาพของชุมชนทุ่งไผ่เกิดจากที่จัดแบ่งโครงสร้างหน้าที่ของชุมชนให้ทำงานตามระบบการค้ากึ่งอุตสาหกรรม ซึ่งก่อให้เกิดภาวะการแข่งขันและการช่วงชิงทรัพยากรธรรมชาติจนเกิดการรวมกลุ่มเสมือนกลุ่มเพื่อรักษาสถานภาพและผลประโยชน์ของตน แต่กลุ่มยังไม่พัฒนาจนถึงขั้นกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มจัดแย้งที่รุนแรง เนื่องจากภาวะการค้าในประเทศและต่างประเทศสามารถจำหน่ายได้อย่างต่อเนื่อง ยังไม่เกิดภาวะอึดตัวหรือตีบตันทางการค้า และแม้ว่าทรัพยากรธรรมชาติจะเริ่มหายากขึ้นและช่วงปีไม่ได้เป็นผู้หาวัตถุดิบเอง แต่มีผู้ประกอบการอาชีพค้าวัตถุดิบมารับผิดชอบในการจัดหาให้แทน ความรุนแรงในการช่วงชิงวัตถุดิบจึงลดลง

คุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชนที่ส่งผลต่อเสถียรภาพสังคมและการพัฒนา

จากข้อมูลชุมชนที่มีคุณค่าด้านวัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาบรรพบุรุษ ชุมชนสามารถสืบทอดคุณค่าดังกล่าวเป็นผลงานเชิงอนุรักษ์ที่ลอกเลียนแบบ หรือปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกับปัจจุบันแต่ยังคงคุณค่าทางวัฒนธรรม ทำให้ชุมชนมีเอกลักษณ์ของตน ซึ่งในทัศนะของการพัฒนาเชิงเศรษฐศาสตร์ชุมชนกล่าวว่าคุณค่านี้เป็นทุนทางสังคม ทำให้ชุมชนมีการติดต่อกับสังคมภายนอกในฐานะที่ชุมชนเป็นศูนย์การเรียนรู้ ที่มีคุณค่าในตัวเองโดยไม่ต้องผลิตตามกระแสทุนนิยมที่มุ่งเน้นการผลิตเชิงอุตสาหกรรม ผลงานของชุมชนจะเป็นผลงานที่มีคุณค่าสูงด้านงานฝีมือที่ได้รับค่าตอบแทนสูง ผู้ผลิตจึงรักษาคุณภาพผลงานด้วยการใช้ความรู้และความสามารถในการผลิตอย่างดิ้นรนเกิดเป็นรู้ตื่นซื่อสัตย์ต่อการผลิต เมื่อสังคมภายนอกเข้ามาทำการค้ากับชุมชนจะเกิดการค้าแบบมีคุณภาพและจริยธรรมทางการค้า กล่าวคือ เป็นการค้าที่ผู้ค้าและชุมชนยอมรับซึ่งกันและกัน ผู้ค้ายอมรับและให้ค่าตอบแทนที่คุ้มค่าต่อภูมิปัญญาของช่างปั้น ไม่กำหนดให้ช่างปั้นผลิตตามคำสั่งของคนฝ่ายเดียว ในขณะที่ช่างปั้นมีอิสระในการสร้างสรรค์งานด้วยตนเองตลอดกระบวนการผลิต ประกอบกับการตระหนักถึงคุณค่าภูมิปัญญาบรรพบุรุษ จึงเกิดความซื่อสัตย์และมีความประณีตในการทำงานเพื่อรักษาคุณภาพสินค้าให้ติดตามแบบอย่างดั้งเดิมและตามความคิดสร้างสรรค์ใหม่ของตน ทำให้ชุมชนดำรงอยู่บนความเชื่อและวิถีชีวิตของตน โดยไม่รู้ตัวค้าด้วย มีความเข้มแข็งทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม

ส่วนชุมชนที่ผลิตเครื่องปั้นดินเผาโดยไม่เชื่อมโยงความรู้กับภูมิหลังของตน แต่ผลิตบนพื้นฐานความรู้ของสังคมภายนอกในเชิงพาณิชย์ และไม่มีความรู้ด้านการจัดการตามระบบอุตสาหกรรม จะทำให้วิถีชีวิตชุมชนไม่เป็นตัวของตัวเอง แต่จะแปรเปลี่ยนไปตามกระแสสังคมที่เข้ามาควบคุมและหาผลประโยชน์จากชุมชน ทำให้ชุมชนมีการผลิตตามความต้องการของตลาดที่รีบเร่งก่อให้เกิดการผลิตที่ไม่ประณีต ส่งผลเสียต่อคุณภาพผลิตภัณฑ์และจำหน่ายสินค้าที่ไม่ได้คุณภาพเพียงพอ ลักษณะดังกล่าวจึงไม่เกิดคุณภาพและจริยธรรมทางการค้า กล่าวคือ เป็นการค้าที่กำหนดจากผู้ค้าเป็นส่วนใหญ่ ผู้ค้ายอมรับเพียงฝีมือช่างปั้นและกำหนดค่าตอบแทนที่คำนึงถึงความคุ้มทุนทางการค้ามากกว่าคุณค่าทางภูมิปัญญา ประกอบกับการแข่งขันทางการค้าทำให้มูลค่าสินค้าตกลง ด้านช่างปั้นเองไม่มีอิสระในการสร้างสรรค์งาน และถูกกำหนดรูปแบบการผลิต ทำให้ช่างปั้นไม่รู้สึกรับเป็นเจ้าของผลงานและไม่รักษาคุณภาพสินค้าเท่าที่ควร เร่งผลิตจนเกิดผลเสียหลาย ด้านนำผลผลิตที่ไม่ได้คุณภาพมาซ่อมแซมออกจำหน่าย การไม่เกิดคุณภาพและจริยธรรมทางการค้าทำให้ชุมชนดำรงอยู่ด้วยการพึ่งพาสังคมภายนอก ทั้งด้านความรู้ ความสามารถและระบบการตลาด

ผลของการพัฒนาตามแนวทางดังกล่าวก่อให้เกิดสภาพความเป็นอยู่ต่างกัน กล่าวคือ ชุมชนที่มุ่งเน้นการพัฒนาทางสังคม ก่อให้เกิดการผลิตแบบพื้นบ้านบนฐานความรู้แบบดั้งเดิมของชุมชน ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นแต่พอเพียง เมื่อผู้นำอดตัวออกจากชุมชนแล้วชาวบ้านจึงสามารถรวมกลุ่มกันผลิตเพื่อสืบทอดการผลิตแบบดั้งเดิม จนเกิดการเรียนรู้คุณค่าและความหมายที่แฝงอยู่ในเครื่องปั้นดินเผาดั้งเดิม เกิดความตระหนักในความสำคัญและความมั่นใจต่อสิ่งที่ตนเองทำ จึงผลิตสืบทอดมาเป็นมรดกแก่ชุมชนด้วยความสุขตามความเชื่อของตน อีกทั้งชุมชนรวมกลุ่มกันจำหน่ายด้วยตนเองเพื่อหารายได้เป็นทุนในการดำเนินการของกลุ่มโดยไม่มีผู้ค้าคนกลาง ทำให้ชุมชนมีเสถียรภาพแบบอินทรีย์ มีส่วนร่วมในคุณค่าศิลปกรรมเครื่องปั้นดินเผาของตน มีวิถีการทำงานที่อยู่บนพื้นฐานความรู้ของตนและการค้าที่ไม่แข่งขันกันอย่างรุนแรง ชุมชนเปลี่ยนแปลงช้า ไม่มีการอพยพเข้าหรือออกชุมชนมากจนผิดปกติ ชาวบ้านมีวิถีชีวิตสงบเรียบง่าย มีรายได้พอเพียงและพึ่งตนเองได้ นอกจากนี้สังคมภายนอกยังยกย่องว่าเป็นชุมชนสงบมีความรักสามัคคีกัน และยอมรับคุณค่าเครื่องปั้นดินเผาของชุมชนทั้งเชิงคุณค่าทางประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาดั้งเดิม ประกอบกับยอมรับในทักษะฝีมือของช่างปัจจุบันที่รักษาคุณค่าและคุณภาพของงานดั้งเดิมไว้ได้ ทำให้ชุมชนรู้สึกมั่นใจในความสามารถของตน (empowerment) มีอิสระในความคิด เกิดความภูมิใจและมีเกียรติภูมิ ชุมชนมีส่วนร่วมกัน มีวิถีการทำงานที่สอดคล้องกันจนเกิดเสถียรภาพในชุมชน ส่งผลให้เกิดทัศนคติต่อตนเองในเชิงบวก และเกิดความผูกพันกับชุมชนสูง

ในขณะที่หากการพัฒนาใช้แนวทางการพัฒนาแบบวัตถุนิยม * ^{เสถียรภาพสังคมแบบกลไก} มุ่งเน้นมิติเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดการผลิตแบบกึ่งอุตสาหกรรม การทำงานแบ่งหน้าที่เป็นแผนกเพื่อให้เกิดความรวดเร็วและทักษะเฉพาะทางในการผลิต ประกอบกับสังคมภายนอกข้างให้ผลิตตามรูปแบบที่กำหนดทำให้ชุมชนไม่เข้าใจถึงฐานความรู้ของสังคมภายนอก จึงเกิดความไม่มั่นใจในการสร้างสร้งงานของตน การผลิตที่เร่งรีบและผลิตจำนวนมากทำให้ชุมชน ไม่มีความสุขขณะทำงาน และการไม่ได้ทำหมายเองทำให้เกิดระบบผู้ค้าคนกลาง เกิดการกดราคาสินค้าทำให้ต้องผลิตมากขึ้นในขณะที่ราคาผลิตภัณฑ์ต่ำลง และเกิดการแข่งขันทางการค้าด้วยการแสวงหารูปแบบและวิธีการผลิตใหม่อยู่เสมอ ทำให้ชาวบ้านที่ไม่เข้าใจการผันแปรทางการตลาดเกิดความไม่มั่นใจว่าสิ่งที่ตนคิดสร้างสร้งจะสอดคล้องกับตลาดหรือไม่ ชุมชนจึงไม่เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้บนความเชื่อและวิถีชีวิตของคน แต่มุ่งใช้ทักษะฝีมือผลิตเลียนแบบสินค้าที่มียอดจำหน่ายสูง ทำให้วิถีชีวิตผันแปรตามสังคมภายนอกอยู่ตลอดเวลา จึงเกิดทัศนคติไม่มั่นใจตนเองด้านการออกแบบ ต้องพึ่งพาความรู้ด้านการออกแบบและการตลาดจากพ่อค้าคนกลาง แต่มีความมั่นใจตนเองด้านทักษะ อีกทั้งมีผู้อพยพเข้ามาในชุมชนมากเพื่อแสวงหาแหล่งงานและทำการค้าที่หวังผลกำไรสูง จึงก่อให้เกิดการควบคุมข้างป็นให้ผลิตตามที่ตนต้องการ โดยมีรายได้เป็นแรงจูงใจ ชุมชนเปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมเมือง มีกลุ่มคนหลายหลายที่ทำงานตามความเชื่อของตน เช่น กลุ่มช่างชาวบ้าน ช่างโรงงาน ช่างอิสระ และเจ้าของโรงงาน ชุมชนไม่มีปฏิสัมพันธ์ในลักษณะกลุ่มใหญ่มากนัก เนื่องจากแต่ละกลุ่มต่างคนต่างทำหน้าที่ของตน ผู้ค้าคนกลางจะเข้ามาติดต่อกับข้างป็นแต่ละคนโดยตรง ไม่ผ่านกลุ่มองค์กรของชุมชน ทำให้ข้างป็นมีความผูกพันกับชุมชนส่วนรวมน้อย แต่จะมีความผูกพันกับกลุ่มย่อยของตน

สรุป

ชุมชนบ้านแก้วมีเสถียรภาพสังคมแบบกลไก (Durkheim: 1964) ชุมชนเชื่อมโยงด้วยความมีสำนึกร่วมกันในคุณค่าประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาข้างป็น จนเกิดพฤติกรรมการผลิตเลียนแบบบรรพบุรุษ ถ่ายทอดความรู้ระหว่างข้างด้วยกันและสู่คนรุ่นใหม่ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน มีกลุ่มสังคมที่ทำงานร่วมกัน ทำให้ชุมชนมีความเป็นมิตรต่อกัน ข้างป็นมีอิสระในการทำงานตามความเชื่อของตนทำให้รู้ดีว่าตนเองมีความสามารถ มั่นใจในการทำงาน ประกอบกับสังคมภายนอกให้การยอมรับจึงเกิดความรู้ดีภูมิใจในเกียรติภูมิของตน ส่งผลให้เกิดทัศนคติต่อตนเองในเชิงบวก รวมทั้งมีความผูกพันกับการทำงาน กลุ่มข้างป็นและชุมชนของตน ส่วนชุมชนทุ่งไผ่มีเสถียรภาพแบบอินทรีย์ (Durkheim: 1964) มีกลุ่มสังคมที่หลากหลายเชื่อมโยงกันด้วยการจัดสรรหน้าที่และระบบการค้าที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกัน ชุมชนเติบโตด้วยธุรกิจการค้าเครื่องปั้นดินเผา มีกลุ่มผู้ค้าคนกลางเข้ามาควบคุมรูปแบบและวิธีการผลิตแบบกึ่งอุตสาหกรรม ทำให้มีวิถีชีวิตเร่งรีบและทำงานหนัก

ความคั่งซื้อจำนวนมาก ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมน้อยลงและถูกแทนที่ด้วยปฏิสัมพันธ์เชิงโครงสร้างจากการทำงานในระบบกึ่งอุตสาหกรรม ชุมชนมีกลุ่มสังคมที่หลากหลายเข้ามาลงทุนทางการค้า ไม่มีกฎเกณฑ์ในการปฏิบัติร่วมกัน ชุมชนคิดต่อการค้ากับผู้ประกอบการโดยตรงในลักษณะต่างคนต่างทำ ภายใต้การควบคุมการผลิตของผู้ว่าจ้าง ช่างปั้นไม่มีอิสระในการทำงาน ไม่มั่นใจในการออกแบบแต่มั่นใจในทักษะของคน ความผูกพันน้อยกับชุมชนส่วนรวมแต่มีความผูกพันมากกับกลุ่มย่อยของคน

ตอนที่ 2 สร้างรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าคือปรกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเอง และความผูกพันกับชุมชน

นักวิชาการด้านวัฒนธรรมกล่าวไว้ว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เคลื่อนไหวพัฒนา ปรับตัวและเปลี่ยนแปลงตามสภาพแวดล้อม ไม่ใช่เป็นเพียงสิ่งที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาเท่านั้นแต่มีคุณค่าทางจิตใจ ความรู้สึกและจิตวิญญาณ อันจะนำไปสู่เอกลักษณ์และการรวมกลุ่มซึ่งมีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์เปรียบเทียบเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนเพื่อศึกษาจุดแตกต่าง และจุดหักเหของความสัมพันธ์ที่แตกต่างกันของทั้งสองชุมชน เพื่อนำข้อมูลมาสร้างเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ต่อไป

ชุมชนบ้านแก้วและชุมชนทุ่งไผ่มีการผลิตเครื่องปั้นดินเผาเหมือนกันแต่แตกต่างกันด้านคุณค่าเครื่องปั้นดินเผา กล่าวคือ ชุมชนบ้านแก้วผลิตเครื่องตั้งคโลกที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และมีความงามเชิงประณีตศิลป์ ในขณะที่ชุมชนทุ่งไผ่มีการผลิตเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านใช้ในครัวเรือนเพื่อตอบสนองประโยชน์ใช้สอยของชาวบ้าน ซึ่งเป็นจุดแตกต่างที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการผลิตในเวลาต่อมา ในด้านความต่อเนื่องของการผลิตพบว่า ชุมชนบ้านแก้วไม่ได้ผลิตต่อเนื่องมาจากอดีต แต่เริ่มการผลิตใหม่จากผู้นำที่มีพฤติกรรมการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนและมีแนวทางการพัฒนาโดยใช้ความรู้ของชุมชนเป็นฐานในการพัฒนาการผลิตที่รักษารูปแบบและวิธีการดั้งเดิมที่มีคุณค่าไว้ ทำให้ชาวบ้านแก้วสร้างสรรค์งานและจำหน่ายด้วยตนเองตลอดกระบวนการผลิต การพัฒนางานจึงเป็นการทำให้ผลงานดีขึ้น มีการตัดสินใจด้วยตนเอง ก่อให้เกิดความมั่นใจและมีความสุขในการทำงาน อีกทั้งสังคมภายนอกให้การยอมรับความสามารถและภูมิปัญญาของชุมชน แนวทางการพัฒนาดังกล่าวนี้อาจเป็นจุดหักเหที่แตกต่างจากชุมชนทุ่งไผ่ซึ่งมีการผลิตแบบดั้งเดิมต่อเนื่องจากอดีต แต่เลิกผลิตเมื่อเครื่องปั้นดินเผาได้รับความนิยมน้อยลง ประกอบกับผู้นำเข้ามาเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตโดยนำความรู้ด้านการออกแบบจากสังคมภายนอกเข้ามาสอนชุมชน แต่ยังคงวิธีการผลิตแบบพื้นบ้าน มีการแบ่งงานเป็นแผนกเพื่อให้เกิดทักษะเฉพาะทาง สร้างสรรค์งานเพื่อการค้า จึงเกิดความมั่นใจในฝีมือของคนแต่ไม่มั่นใจในการออกแบบ ไม่สามารถตัดสินใจด้วยตนเองได้ และการทำงานอยู่ในรูปของเศรษฐกิจทุนนิยมจึงเกิดสถานการณ์ผู้จ้างและผู้รับจ้าง ไม่มีความสุขที่ดองทำงานเร่งรีบ อีกทั้งชาวบ้านไม่ได้จำหน่ายด้วยตัวเองทำให้ต้องพึ่งพาตลาดจากผู้ค้าคนกลาง

นอกจากนี้พฤติกรรมทางสังคมยังมีความแตกต่างกัน กล่าวคือชุมชนบ้านแก้วมีลักษณะเป็นสังคมพื้นบ้านมีวิถีชีวิตเรียบง่าย คนในชุมชนเป็นคนดั้งเดิมที่รวมกลุ่มกันผลิตและจำหน่ายร่วมกัน จึงควบคุมราคาสินค้าได้ การทำงานเป็นอิสระพึ่งตนเองได้และมีเศรษฐกิจพอเพียง ในขณะที่ชุมชนทุ่งไผ่เป็นสังคมการค้ามีวิถีชีวิตเร่งรีบ คนในชุมชนมีความหลากหลายและต่างคนต่างทำงานของตนเอง จึงเกิดการคัดราคาเพื่อแข่งขันทางการค้า การทำงานไม่เป็นอิสระต้องพึ่งตลาดการค้าจากสังคมภายนอก มีรายได้แปรตามกระแสเศรษฐกิจหลัก

การผลิตของชุมชนภายใต้สภาพแวดล้อมที่ต่างกันก่อให้เกิดปัญหาที่แตกต่างกันคือชุมชนบ้านแก้วประสบปัญหาการจัดการที่ดินในเขตอนุรักษ์โบราณสถาน ซึ่งชุมชนเกิดการเรียนรู้แนวทางการแก้ปัญหาจากผู้นำและจากประสบการณ์การทำงานเสนอแนวทางแก้ปัญหาให้กับรัฐให้ชาวบ้านอยู่ในชุมชนอย่างไม่รบกวนโบราณสถานและดำรงชีวิตในเชิงวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ในขณะที่ชุมชนทุ่งไผ่ประสบปัญหาวิกฤติเริ่มขาดแคลน และมลภาวะที่เกิดจากการผลิตจำนวนมาก ซึ่งชุมชนพยายามแก้ไขด้วยตนเองโดยการสะสมที่ดินและซื้อเพลิงไว้ ส่วนปัญหามลภาวะยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง

จากสภาพแวดล้อมและความเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังกล่าวก่อให้เกิดชุมชนเกิดทัศนคติต่อตนเองแตกต่างกัน กล่าวคือ ชุมชนบ้านแก้วมีความเข้าใจพื้นฐานความรู้ของตน ทำให้สามารถทำงานได้อย่างอิสระจนเกิดคุณค่าของงานที่เป็นภูมิปัญญาของชุมชนเอง ตัดสินใจได้เอง ทำให้เกิดความมั่นใจในการดำเนินชีวิต และภูมิใจในความสามารถของคนที่ทำให้พึ่งตนเองได้ จนรู้สึกว่าการตนเองมีศักดิ์ศรีและมีเกียรติภูมิ ในขณะที่ชุมชนทุ่งไผ่ไม่เข้าใจความรู้ที่มาจากสังคมภายนอก ทำให้การสร้างสรรค์งานและการกำหนดคุณค่าของงานขึ้นกับผู้อื่น ตัดสินใจเองไม่ได้ ไม่มั่นใจในการทำงาน ทำให้ความภูมิใจตนเองลดลงเพราะต้องพึ่งพาผู้อื่น

ส่วนความผูกพันกับชุมชน พบว่าชุมชนบ้านแก้วมีความพึงพอใจชุมชน รู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน ในขณะที่ชุมชนทุ่งไผ่รู้สึกไม่พอใจชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มีคนแปลกหน้ามากขึ้น ความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนน้อยลง

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของชุมชนดังกล่าวสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 20 แสดงความเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่สืบเนื่องจากการผลิตเครื่องปั้นดินเผา

	ชุมชนบ้านแก้ว	ชุมชนทุ่งไผ่
ลักษณะเด่นของชุมชน	ผลิตเครื่องปั้นดินเผา สังกโลก	ผลิตเครื่องปั้นดินเผา เครื่องใช้ในครัวเรือน
กระบวนการผลิตในอดีต	แบบพื้นบ้าน	แบบพื้นบ้าน
คุณค่า (จุดแตกต่าง)	คอบสนองความเชื่อ วิถีชีวิตพื้นบ้าน และแสดง ฐานันดรศักดิ์ในอดีต มีความงามเชิงประณีตศิลป์	คอบสนองวิถีชีวิตพื้นบ้าน ความงามแบบศิลปะพื้นบ้าน
ความต่อเนื่องในการผลิต	ขาดช่วงจากอดีต เริ่มผลิตใหม่จากผู้นำมาสอน	ต่อเนื่องจากอดีต แต่เลิกผลิตแบบดั้งเดิม หันมาผลิตแบบใหม่ตามผู้นำ
พฤติกรรมผู้นำ	เรียนรู้ร่วมกับชุมชน แล้วสอนตัวออกจาก ชุมชน	ช่วงแรกเรียนรู้ร่วมกับชุมชน ช่วงหลังแบบ ผู้จ้างและผู้รับจ้าง
แนวทางการพัฒนาของ ผู้นำ (จุดหักเห)	ใช้ความรู้เดิมของชุมชนทั้งวิธีการผลิตและ รูปแบบ	ใช้ความรู้เดิมของชุมชนเฉพาะวิธีการผลิต เปลี่ยนแปลงรูปแบบใหม่
พฤติกรรมทางศิลปกรรม	- สร้างสรรค์อย่างอิสระตามพื้นความรู้ของชุมชน - ศึกษาเรียนรู้เพื่อพัฒนางาน - ผลิตด้วยตนเองแบบพื้นบ้านตลอดกระบวนการผลิต ตัดสินใจได้เอง - กำหนดด้วยตนเอง	- ผลิตตามรูปแบบสังคมภายนอก - ศึกษาเรียนรู้เพื่อผลทางการค้า - แยกผลิตเป็นแผนกตามความสามารถ แบบกึ่งอุตสาหกรรม ตัดสินใจเองไม่ได้ - ส่งโรงงานหรือตามคำสั่งผลิต
พฤติกรรมทางสังคม	สังคมพื้นบ้าน ชุมชนเรียบง่าย รวมกลุ่มผลิต และค้าขาย ควบคุมราคาสินค้า มีอิสระใน การทำงาน พึ่งตนเอง รายได้พอเพียง	สังคมการค้า ชุมชนเร่งรีบ แข่งขันทางการค้า ตัดราคาสินค้า ถูกควบคุมการทำงาน พึ่งพาลาภจากสังคมภายนอก รายได้ตาม กระแสเศรษฐกิจหลัก
บุคลิกภาพ อารมณ์	เชื่อมั่นตนเองทั้งด้านฝีมือและการสร้างสรรค์ มีความสุขในการทำงาน	เชื่อมั่นในฝีมือตนเองด้านฝีมือ แต่การสร้าง สรรค์รูปแบบตามสังคมภายนอก ไม่มีความสุขในการทำงานที่เร่งรีบ
การเชื่อมโยงกับ สังคมภายนอก	มีศูนย์การเรียนรู้ภายในชุมชน การค้าแบบสังคมยอมรับความสามารถและ ภูมิปัญญาชุมชน	ไม่มีศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน การค้าแบบสังคมควบคุมความสามารถและ ภูมิปัญญาชุมชน
ปัญหาชุมชน	ประสบปัญหาการจัดการที่ดินในเขตอนุรักษ์	ประสบปัญหาดินและเชื้อเพลิงเริ่มขาดแคลน และเกิดมลภาวะ
การแก้ปัญหา	ร่วมมือกับรัฐเสนอแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่าง สมดุลระหว่างการอนุรักษ์และวิถีชีวิตชุมชน	แก้ไขด้วยการสะสมที่ดินและเชื้อเพลิง แต่ปัญหามลภาวะยังคงอยู่
ทัศนคติต่อตนเอง	พึงพอใจต่อสถานภาพที่อิสระ พึ่งตนเองได้ มีศักดิ์ศรี	พึงพอใจต่อสถานภาพที่สร้างรายได้สูง แต่ยัง พึงผู้อื่นด้านความคิดและการตลาด
ความผูกพันกับชุมชน	พึงพอใจกับชุมชน รู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน	ไม่พอใจชุมชนที่เปลี่ยนไปรวดเร็ว มีคน แปลกหน้ามากขึ้น ความเป็นเจ้าของน้อยลง

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลทั้งสองชุมชน ในเรื่องคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน ภายใต้กรอบเกียรติภูมิแห่งคน สภาพความเป็นอยู่ สถานภาพข้างบ้าน และผลตอบแทน ประกอบกับวิเคราะห์เปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่สืบเนื่องจากการผลิตเครื่องปั้นดินเผา ผู้วิจัยจึงสังเคราะห์ข้อมูลสร้างเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน โดยได้รับการวิจารณ์และข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 4 ท่าน คือ

1. ศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา นักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ศาสตราจารย์ ดร.วิฑูรย์ ตั้งเจริญ รองอธิการบดีฝ่ายศิลปวัฒนธรรม คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. รองศาสตราจารย์ศรีศักร วัลทิโกดม นักวิชาการด้านมานุษยวิทยา กรรมการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
4. อาจารย์มานพ ถนอมศรี นักวิชาการ นักคิด นักเขียนสารคดีเชิงวัฒนธรรม อดีตบรรณาธิการวารสารวัฒนธรรมไทย ผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมด้านวรรณศิลป์ ของสำนักงานคณะกรรมการเลขาธิการวัฒนธรรมแห่งชาติ ปัจจุบันเป็นบรรณาธิการสายประวัติศาสตร์ สำนักพิมพ์ค้น้อ จำกัด (1999)

โดยมีข้อวิจารณ์และข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ควรพิจารณาชุมชนด้านมิติเวลาว่าเริ่มต้นและดำเนินไปอย่างไร การเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนเกิดจากสาเหตุใดและเกิดผลอย่างไร ความรู้ของชุมชนจะเกิดจากการเคลื่อนที่ของสังคม (intellectual growth) และพัฒนาสู่ความเป็นความรู้ของชุมชนหรือไม่ (intellectual community) หรือเป็นไปตามวิถีชุมชนหรือเกิดจากกระแสทุนนิยม (capitalism) การดำรงรักษา (maintenance) โบราณวัตถุส่งผลอย่างไร ในอนาคตชุมชนทั้งสองแห่งจะเป็นอย่างไร และสังคมไทยควรยึดถือแนวทางใดในการพัฒนาชุมชน
2. การเกิดศักดิ์ศรีของชุมชนควรพิจารณาว่าเกิดจากภูมิปัญญาของช่างพื้นบ้าน (artisan) ที่ทำงานด้วยความตั้งใจและมีคุณค่าด้านงานฝีมือของแต่ละคนก่อให้เกิดความงามที่ประณีต ซึ่งเป็นการทำงานเพื่อชีวิต ทำในสิ่งที่ตนรักและเป็นวิถีชีวิต (way of life) ที่เป็นตัวตนของชาวบ้านแท้จริงหรือเกิดจากรายได้ซึ่งจะทำให้การทำงานเป็นเพียงส่วนหนึ่งของชีวิต (part of life) มีแต่ห้เหลี่ยม (tricky) ในการทำงานเพื่อให้เกิดผลกำไรเชิงพาณิชย์ ผลงานจะมีจำนวนมากเป็นแบบเดียวกัน (standardize) ทำให้คุณค่าของงานฝีมือและความเป็นตัวตนของชาวบ้านหายไป

3. ความเข้มแข็งของชุมชนควรพิจารณาจากตัวชี้วัดร่วมกันของชุมชน หรือความเชื่อมโยงตั้งคมว่ามาจากสำนักภายในชุมชนหรือว่ามาจากสิ่งใด และความรู้ของชุมชนในประเด็นใดที่เป็นกฎเกณฑ์ในชีวิตให้ดำรงอยู่ได้ (survival) ซึ่งจะทำให้เกิดความภูมิใจในตนเอง

4. การพัฒนาชุมชนในเชิงศิลปะยังคงต้องปรากฏอยู่ทั้งตามสถานภาพ คือการอนุรักษ์โบราณวัตถุ การปรับปรุงยุคค้ำตามความคิดสร้างสรรค์ปัจจุบัน และในส่วนของธุรกิจโดยตรงก็ยังคงต้องมีอยู่ในส่วนที่ควรคำนึงถึงคือการพัฒนาด้วยตัวเอง หากจะพัฒนามนุษย์ควรคำนึงว่าจะสร้างปัญญาได้อย่างไร

5. การพัฒนาชุมชนศิลปกรรมภายใต้กระแสสังคมภายนอกควรคำนึงว่า ชุมชนต้องมีรากฐานที่เป็นวัฒนธรรมของตนเอง แล้วเลือกรับเทคโนโลยีภายนอกเข้ามาพัฒนาความรู้ของตน โดยยังมีความเป็นไทยอยู่ ให้จิตใจเป็นไทยแล้วใช้เทคโนโลยีสากล อย่ารับความรู้สังคมนอกโดยไม่คัดเลือกให้เหมาะสมจะทำให้สังคมล่มสลายได้

6. คุณภาพของการพัฒนาควรคำนึงมิติทางจิตใจควบคู่กับมิติทางวัตถุ

7. ควรพิจารณาอำนาจศักดิ์สิทธิ์ที่ทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข เช่น จาริดประเพณี และสิ่งใดที่ทำลายจาริดท้องถิ่น

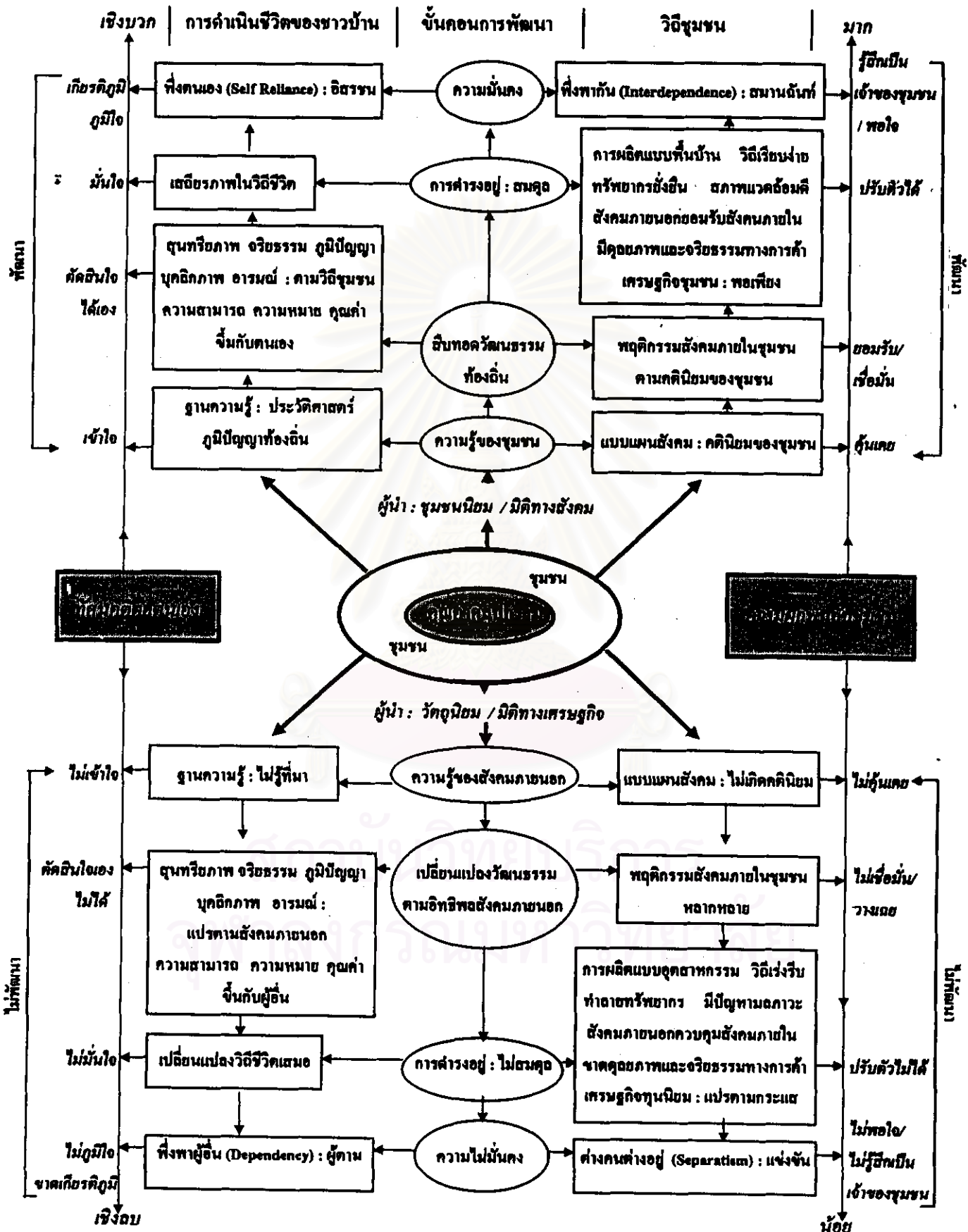
8. ควรพิจารณาภาวะชนชั้นที่เกิดขึ้นในชุมชนจะทำให้ชุมชนดำรงอยู่อย่างไม่สงบสุข

ผู้วิจัยนำข้อวิจารณ์และคำแนะนำมาสรุปประเด็น สร้างเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 9 รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน

รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชนเกิดจากการศึกษาบริบททางสังคมและการทำงานในชุมชน พบว่าคุณค่าทางศิลปกรรมส่งผลต่อการสร้างทัศนคติต่อตนเองและก่อให้เกิดความรู้สึกผูกพันกับชุมชนพร้อมกันไปด้วย (concomitance) และมักเป็นไปในแนวทางเดียวกันอย่างเป็นเหตุเป็นผล (reasonableness) กล่าวคือ ถ้าคุณค่าศิลปกรรมก่อให้เกิดทัศนคติต่อตนเองในเชิงบวกมักมีความผูกพันกับชุมชนมากตามไปด้วย แต่ถ้าเกิดทัศนคติต่อตนเองในเชิงลบมักมีความผูกพันกับชุมชนลดลงด้วย

ข้อมูลจากการวิจัยแสดงให้เห็นว่า หากชุมชนใดมีการเรียนรู้ร่วมกับผู้นำเพื่อทำกิจกรรมทางศิลปกรรมภายใต้แนวคิดชุมชนนิยมที่เน้นทางสังคม ความรู้ของชุมชนทำให้ชาวบ้านมีความเข้าใจสิ่งที่ตนเรียนรู้ จนเกิดเป็นสำนึกร่วมของชุมชนที่ตนเองมีความคุ้นเคยมาตั้งแต่อดีต เมื่อชุมชนเรียนรู้แล้วจึงตีบทอดความรู้ของตนเป็นกิจกรรมทางศิลปกรรมที่เกิดขึ้นจากความรู้ความสามารถของชุมชน จนเกิดเป็นภูมิปัญญาของชุมชน (intellectual community) ที่สร้างคุณค่าและความหมายต่อตนเอง ผลงานทุกชิ้นมีลักษณะเฉพาะของช่างแต่ละคนซึ่งเป็นตัวแทนของบรรพบุรุษในอดีตทำให้ทุกคนมีคุณค่าและได้รับการยกย่องและมีบทบาทเสมอกันในความเป็นช่างปั้นของชุมชน แม้ว่าแต่ละคนจะมีทักษะฝีมือแตกต่างกันออกไป แต่ก็สามารถตัดสินใจด้วยตัวเอง การทำงานที่มีอิสระดังกล่าวจึงก่อให้เกิดบุคลิกภาพและอารมณ์ที่ติดตามวิถีชีวิตของตน เกิดเป็นพฤติกรรมทางสังคมที่เป็นไปตามคตินิยมของชุมชน ทำให้ชุมชนมีความรู้สึกเชื่อมั่นและยอมรับในพฤติกรรมที่เกิดขึ้น การดำรงอยู่ของชุมชนจึงเกิดความสมดุล ชาวบ้านมีเสถียรภาพในการดำเนินชีวิต มีความสุขในการทำงานที่สร้างรายได้จากความรู้ความสามารถของตนเอง จึงเกิดเป็นความมั่นใจในการดำเนินชีวิตที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีความเป็นอิสระชนที่นำตนเองได้ จนรู้สึกภูมิใจและมีเกียรติภูมิแห่งตน ที่เป็นทัศนคติต่อตนเองเชิงบวก และในขณะเดียวกันชุมชนมีการผลิตสืบต่อมาแบบพื้นบ้านที่ไม่เร่งรีบ ผลงานมีคุณภาพและมีคุณค่าด้านฝีมือของช่างปั้นแต่ละคนที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นตัวแทนของบรรพบุรุษ จึงเป็นที่ยอมรับของตลาด การค้ากับสังคมภายนอกจึงเกิดดุลยภาพและจริยธรรมทางการค้า มีเศรษฐกิจแบบพอเพียง มีวิถีชีวิตเรียบง่าย การใช้ทรัพยากรน้อยก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ดี ทำให้วิถีชีวิตชุมชนไม่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเกินไป ชาวบ้านมีการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงและปรับตัวได้ และดำรงอยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจกัน พึ่งพากัน มีสมานฉันท์ต่อกัน จนเกิดเป็นความพอใจชุมชน รู้สึกเป็นเจ้าของและผูกพันกับชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ ปรากฏการณ์ดังกล่าวในทัศนะของ ศรีศักร วัลติโกคม กล่าวว่า การเข้าใจตนเองส่งผลต่อจิตใจให้รู้สึกเป็นเจ้าของ เกิดเป็นความคิดถึงถิ่นของตน (nostalgia) ผูกพันต่อถิ่นฐานบ้านเกิด เป็นความรู้สึกที่แสดงแก่นแท้ของมาตุภูมิอันแสดงถึงความมีชาติ (สัมภาษณ์, 7 กรกฎาคม 2541)

ในทางตรงกันข้าม หากชุมชนใดมีการเรียนรู้ร่วมกับผู้นำที่พัฒนาตามแนววัตถุนิยม ที่เน้นเศรษฐกิจเป็นหลัก ทำกิจกรรมทางศิลปกรรมภายใต้ความรู้ของสังคมภายนอก ทำให้ชาวบ้านไม่มีความเข้าใจสิ่งที่ตนเรียนรู้อย่างชัดเจน ไม่เข้าใจแก่นความรู้หรือที่มาของการออกแบบ ทำให้การผลิตต้อง

อาศัยภูมิปัญญาของผู้อื่น หรือเรียนรู้ภายใต้กรอบของการพาณิชย์ ด้วยการคัดลอกสินค้าที่ขายดีในท้องตลาดไม่ได้พัฒนางานตามวิถีคิดของตนเอง จึงไม่เกิดเป็นผู้นำที่ก้าวร้าวหรือคตินิยมของชุมชนที่ตนเองมีความคุ้นเคยมาตั้งแต่อดีต เมื่อชุมชนเรียนรู้ความรู้ใหม่สร้างเป็นกิจกรรมทางศิลปกรรมขึ้น ไม่มั่นใจในการทำงานของตน ตัดสินใจเองไม่ได้ต้องรอให้สังคมภายนอกเป็นผู้ตัดสินใจ จึงไม่เกิดคุณค่าและความหมายต่อตนเอง ก่อให้เกิดบุคลิกภาพและอารมณ์จะแปรตามวิธีการผลิตของความรู้ใหม่ หากความรู้ใหม่เป็นวิธีผลิตเร่งรีบ ควบคุมความคิดและการทำงาน ชุมชนจะรู้สึกไม่มีอิสระในการทำงาน เกิดพฤติกรรมทางสังคมที่แปรไปตามวิธีเร่งรีบและหลากหลายของระบบการผลิตแบบใหม่ ทำให้ชุมชนรู้สึกไม่เชื่อมั่นและไม่ยอมรับในพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจึงเกิดการวางเฉยต่อกิจกรรมทางสังคม การดำรงอยู่ของชุมชนไม่เกิดความสมดุล ชาวบ้านมีวิธีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ไม่มีความสุขในการทำงานที่เร่งรีบและถูกควบคุม ไม่สามารถใช้ความรู้ความสามารถในการทำงานอย่างแท้จริง แม้จะมีรายได้จากการจ้างงานแต่จะไม่มั่นใจในการดำเนินชีวิตที่ต้องพึ่งพาผู้อื่นและเป็นผู้ทำตามผู้อื่น ไม่มั่นใจตัวเองในด้านความคิด จนรู้สึกไม่ภูมิใจและไม่มีเกียรติภูมิแห่งตน ที่เป็นทัศนคติต่อตนเองเชิงลบ และในขณะเดียวกันชุมชนมีการผลิตตามความรู้ใหม่เชิงพาณิชย์ซึ่งเร่งรีบผลิตจำนวนมาก ทำให้ผลงานไม่มีคุณค่าด้านช่างฝีมือแต่มีมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งเกิดจากระบบการผลิตแบบอุตสาหกรรม ช่างปั้นไม่ได้รับการยอมรับว่ามีคุณค่าด้านภูมิปัญญา ช่างต้องทำงานเร่งรีบเพื่อจำหน่ายในปริมาณมาก ส่งผลต่อคุณภาพสินค้าลดลง ต้องซ่อมแซมแล้วนำออกจำหน่าย หรือผลิตด้วยแม่พิมพ์ที่ทำให้คุณค่างานฝีมือและลักษณะเฉพาะของช่างแต่ละคนหายไป ผลงานที่ออกมาจึงมีคุณค่าน้อย การแข่งขันด้วยการตัดราคาจำหน่ายเกิดขึ้น ราคาดินค้าลดลง การค้ากับสังคมภายนอกไม่เกิดคุณภาพและจริยธรรมทางการค้า ชุมชนมีเศรษฐกิจผันแปรตามตลาด มีวิถีชีวิตเร่งรีบ การใช้ทรัพยากรมากก่อให้เกิดปัญหาสภาพแวดล้อมและมลภาวะ ทำให้วิถีชีวิตชุมชนเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ช่างต้องทำงานหนักเพื่อผลิตงานออกสู่ตลาด ช่างที่ผลิตได้รวดเร็วจะได้รับการจ้าง ช่างที่ต้องการทำงานตามความคิดของตนจะไม่มีโอกาสได้แสดงออก เนื่องจากต้องผลิตตามคำสั่งซื้อที่มีจำนวนมาก ช่างที่ต้องการแสดงออกทางความคิดจึงต้องแยกตัวออกไปผลิตเอง ซึ่งมีจำนวนน้อยเนื่องจากไม่มีทุนในการดำเนินการ และไม่อาจด้านทานกระแสการผลิตแบบโรงงานได้ ช่างส่วนใหญ่จึงต้องยอมทำงานในโรงงานหรือตามคำสั่งซื้อ ชุมชนเกิดปัญหาภาวะชนชั้นที่มีผู้จ้างและผู้รับจ้าง ต่างคนต่างทำงาน เกิดภาวะแข่งขันทางการค้าและถกเถียงแบบการทำงาน มีคนอพยพเข้ามาในชุมชนจำนวนมาก ชุมชนที่มีคนหลากหลาย ชาวบ้านปรับตัวไม่ได้ เพราะขัดกับวิถีดั้งเดิมของคนทำงานแต่พอเพียง จนเกิดเป็นความไม่พอใจชุมชนไม่รู้สึกเป็นเจ้าของและความผูกพันกับชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ตกลง